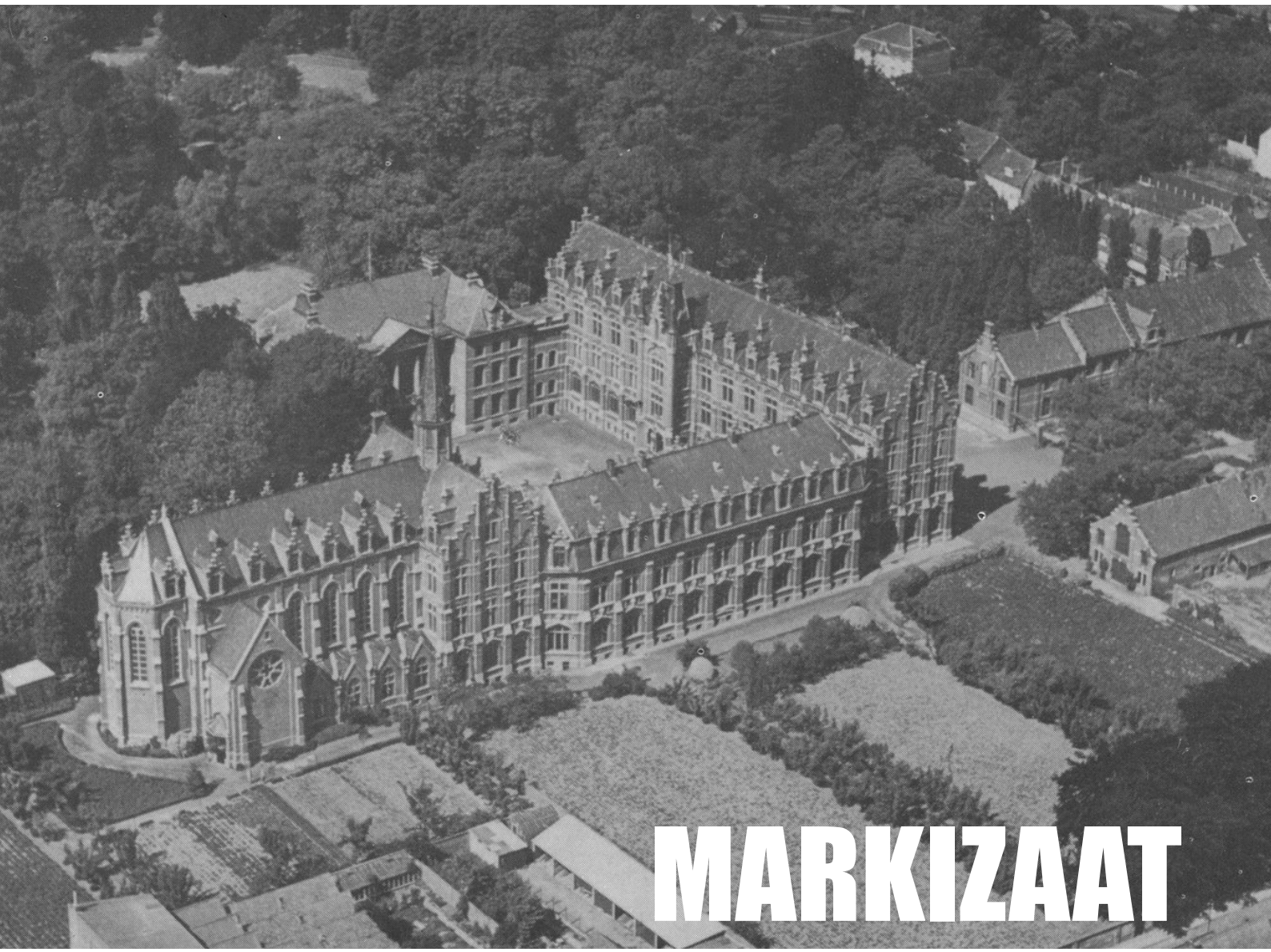

MARKIZAAT

LEDE

Studiebureau Ars Horti bv

Auteurs
Jan Bleys
Jasper Bijnen
Christof Bleys

Landschappelijke erfgoedanalyse

Studiebureau Ars Horti bv

Inhoud

***) Projectfiche** **08**
***) Voorwoord** **10**
1) Identificatie & afbakening **12**
Ligging en context **12**
Administratieve identificatie **13**
Adres 13
Eigenaars 13
Beheerder 13
Gebruikers 13
Oppervlakte 13
Kadastrale gegevens 13
Erfdienstbaarheden 13
Pachten 13
Afbakening van de perimeter van het beheersplan 13
Referentiedatum inventarisatie: februari 2026. 13
Ruimtelijke ordening **18**
Gewestplan 18
Vlaams Ruimtelijk Structuurplan (RSV) 18
Provinciaal Ruimtelijk Structuurplan (PRSP) 18
Gemeentelijk Ruimtelijk Structuurplan (GRS Lede) 18
Onroerend erfgoed **21**
Archeologische context 21
Beschermingsstatuut 23
Beschrijving van het landschappelijke erfgoedobject 25
Merkwaardige bomen 25
Landschapskenmerkenkaart 33
2) Historische nota / Parkbiografie **36**
Status Quastiones, huidige stand van zaken **36**
Bronnen **36**
Cartografische bronnen 36
Jacques Horenbault (1596) 36
Landboek Philips De Deyn (1629) 36
Sanderus (1644) 36
Landboek J. Buys (1695) 36
Villaretkaart (1745–1748) 36
Ferrariskaart (1771–1778) 36
Primitief Kadaster (1832) 36
Atlas der Buurtwegen (1841) 36
Atlas der Waterlopen (1877) 37
Poppkaarten (1868) (1842–1879) 37
Vandermaelenkaart (1846–1854) 37
Topografische kaart – Krijgsdepot (1865–1883) 37
Topografische kaart – Militair Cartografisch Instituut (1883–1905) 37
Topografische kaarten – Militair Cartografisch Instituut (1910–1981) 37
Topografische kaarten – Nationaal Geografisch Instituut (1995–2006) 37
Luchtfotoreeksen en orthofoto's (1947–2021) 37
Grootschalig Referentiebestand Vlaams Gewest (GRB – 2025) 37
Iconografische bronnen 37
Archief, verzameling foto's en plannen. 37
Archief van het Agentschap Onroerend Erfgoed Vlaanderen, Vlaams-Brabant. 37
Stedenbouwkundige (historische) context **38**
Biografie van het kasteeldomein Lede **40**
Evolutiekaarten kasteeldomein **42**
Relictenkaart **65**
3) Inventarisatie van de huidige toestand **66**
Ecodistricten **66**
Klimaat **70**
Geologie **72**
Tertiaire bodemlagen 72
Qartaire bodemlagen 72
Topografie **76**
Geomorfologie **76**
Grondwater **80**
Oppervlaktewater **80**
Bodem **84**
4) Concept **88**
Referentiebeelden **89**

Kasteeldomein Lede

*) Projectfiche

Project: Kasteel van Mesen – Lede

Locatie: Kasteeldreef, 9340 Lede

Opdrachtgever: Gemeente Lede

Opdrachtnemer: Ars Horti bv, Rumst

Datum: oktober 2025

Oppervlakte: 71.769 m²

1: Luchtfoto Markizaatdomein Mesen (Hubert Topke, 1960).

*) Voorwoord

Horticulturele analyse

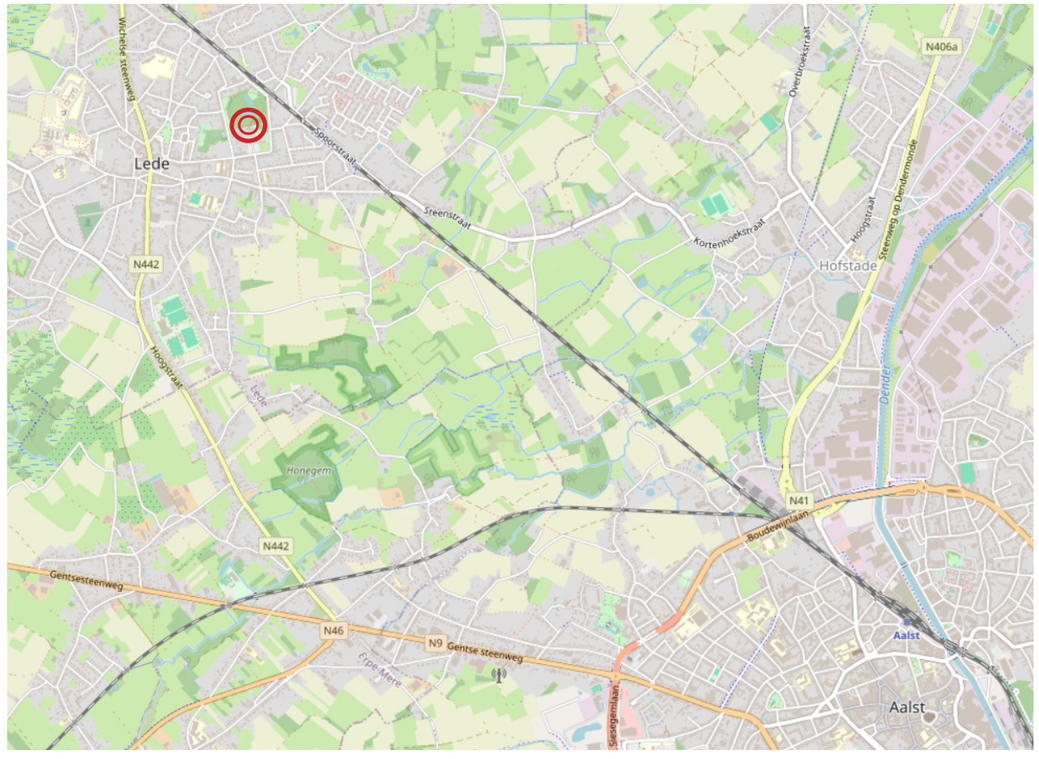
Dit rapport onderzoekt eerst de positie van het domein in het huidige landschap op macroniveau en vervolgens op microniveau. Aansluitend volg de historische ontwikkeling van de tuinen. Themakaarten geven de actuele parktoestand in detail weer. De landschappelijke inbedding wordt benaderd vanuit een fysisch-geografisch en landschapsecologisch perspectief. De genese van het landschap wordt ontrafeld aan de hand van een hiërarchisch geordend analysekader met zeven sleutelcomponenten die de landschapsstructuur en -dynamiek bepalen: klimaat, geologie, reliëf, geomorfologie, grondwater, oppervlaktewater en bodem (Milieubeleid Vlaanderen, 2002: 2).

1) Identificatie & afbakening

Ligging en context

Het Kasteeldomein is gelegen aan de Kasteeldreef 2a te 9340 Lede, in het zuidoosten van de provincie Oost-Vlaanderen. Kadasteraal gekend als Lede, 1ste Afdeling, sectie Lede, nr: 724f (kasteeldomein).

Lede grenst aan Aalst, Erpe-Mere, Wichelen en Zottegem en heeft een centrale ligging in de Denderstreek. De Dender stroomt net ten westen van het grondgebied en heeft een belangrijke invloed gehad op de historische en geografische ontwikkeling van de regio. Dankzij goede verbindingen met omliggende steden (10 km ten oosten van Aalst; 20 km ten westen van Bruseel) heeft Lede een vlot toegankelijke en strategische geografische positie.

2: Markizaatdomein van Lede op de topografische kaart (Geo.be, 2025).

Administratieve identificatie

Adres

Kasteeldreef, 9340 Lede

Eigenaars

Gemeente Lede

Oppervlakte

Het beheersplan omvat een oppervlakte van 71.769m2.

Kadastrale gegevens

Lede, 1ste afdeling, Lede — percelen:

723R2, woonzorgcentrum

724F, park

Erfdienstbaarheden

Er rusten geen erfdienstbaarheden op het eigendom.

Pachten

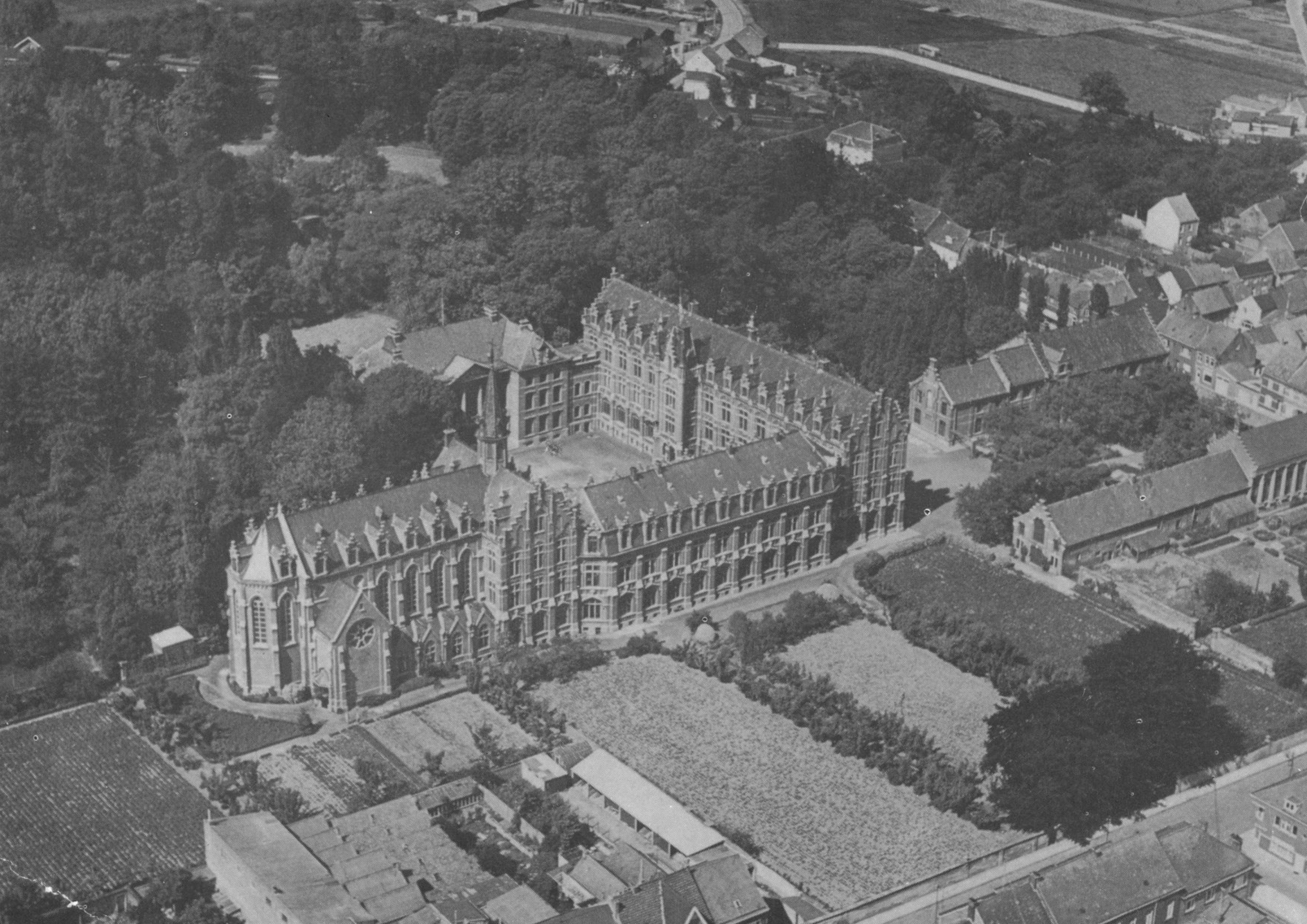
Er rust geen pacht op het domein.

Afbakening van de perimeter

De perimeter van het beheersplan stemt overeen met de eigendomsgrenzen van het kasteeldomein. De landschapsstudie benadert echter een ruimer fysisch systeem, om de samenhang tussen het domein en het historisch bredere landschap te duiden

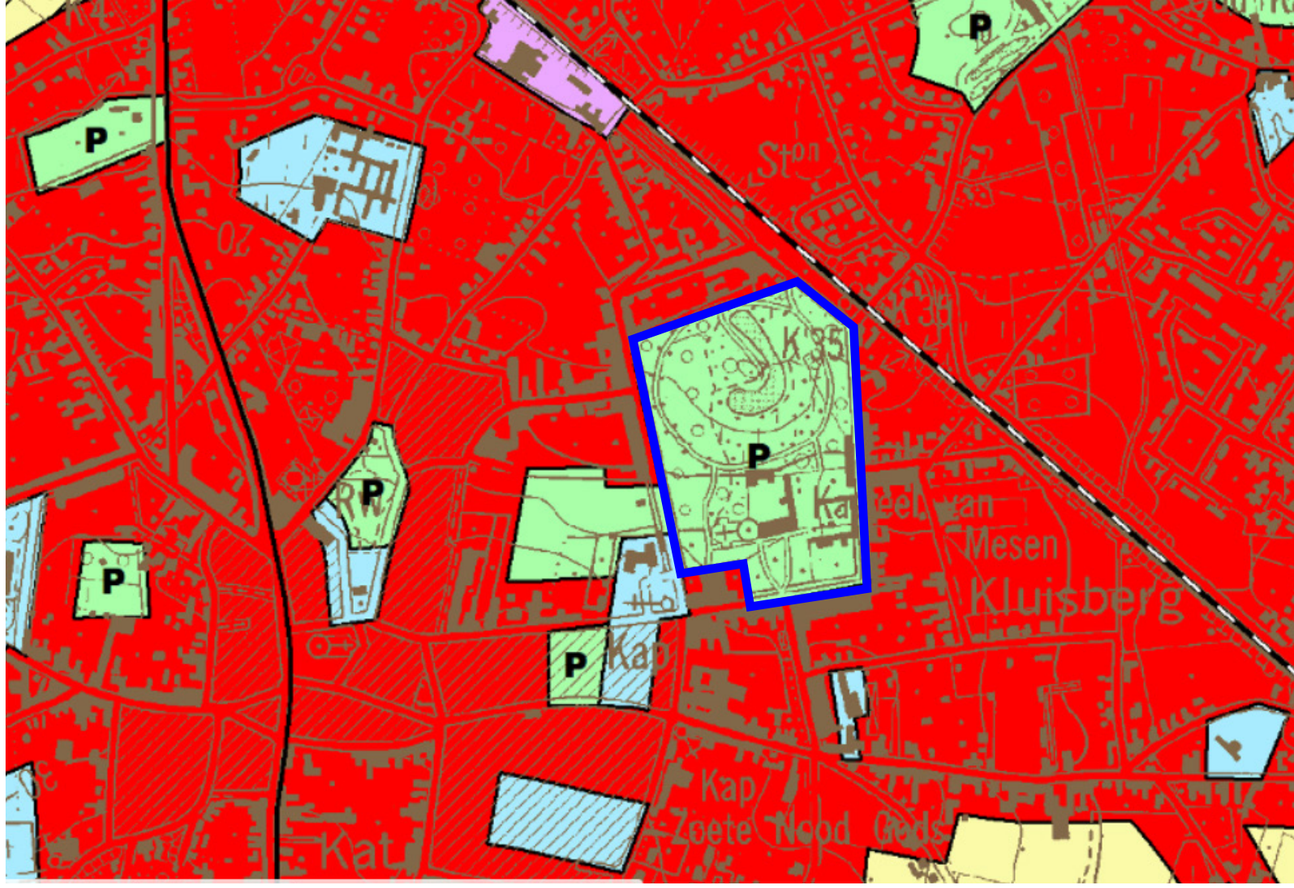
Referentiedatum inventarisatie: februari 2026.

Wijzigingen na deze datum vallen buiten de scope van dit plan.

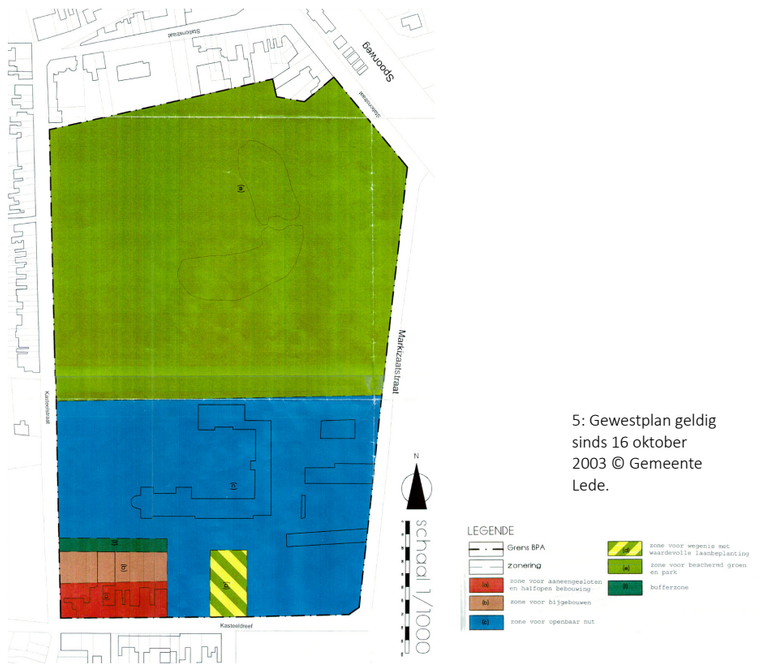
3: Markizaatdomein van Lede, bestaande toestand (AH, 2026).

4: Gewestplan met oude inkleuring (geldig tot 2003) © Geoportaal.

In 2003 werd het gewestplan aangepast, waarbij de site in twee delen werd opgesplitst:

- De zuidelijke zone (blauw): bestemd als zone voor openbaar nut
- De noordelijke zone (groen): bestemd als zone voor beschermd groen en park.
- Verlengde van de Olmendreef (groen/ geel gestreepd): bestemd als zone voor wegenis met waardevolle beplanting (waaronder de rode beuk of ‘welkomstboom’).
- De rode zone: bestemd als zone voor aaneengesloten en halfopen bebouwing, met bijkomende aanduidingen voor bijgebouwen en openbaar nut.

5: Gewestplan geldig sinds 16 oktober 2003 © Gemeente Lede.

Ruimtelijke ordening

Gewestplan

Volgens het Gewestplan Aalst-Ninove-Geraardsbergen-Zottegem (goedgekeurd op 30 mei 1978) is het domein bestemd als parkgebied.

Vlaams Ruimtelijk Structuurplan (RSV)

Volgens het RSV, Goedgekeurd op 23 september 1997, maakt het domein deel uit van het stedelijk netwerk Vlaamse Ruit als buitengebied verbinding.

Provinciaal Ruimtelijk Structuurplan (PRSP)

Het Provinciaal Ruimtelijk Structuurplan Vlaams-Brabant verfijnt de visie uit het RSV, met bijzondere aandacht voor het maximaal behoud van de openruimtekamers.

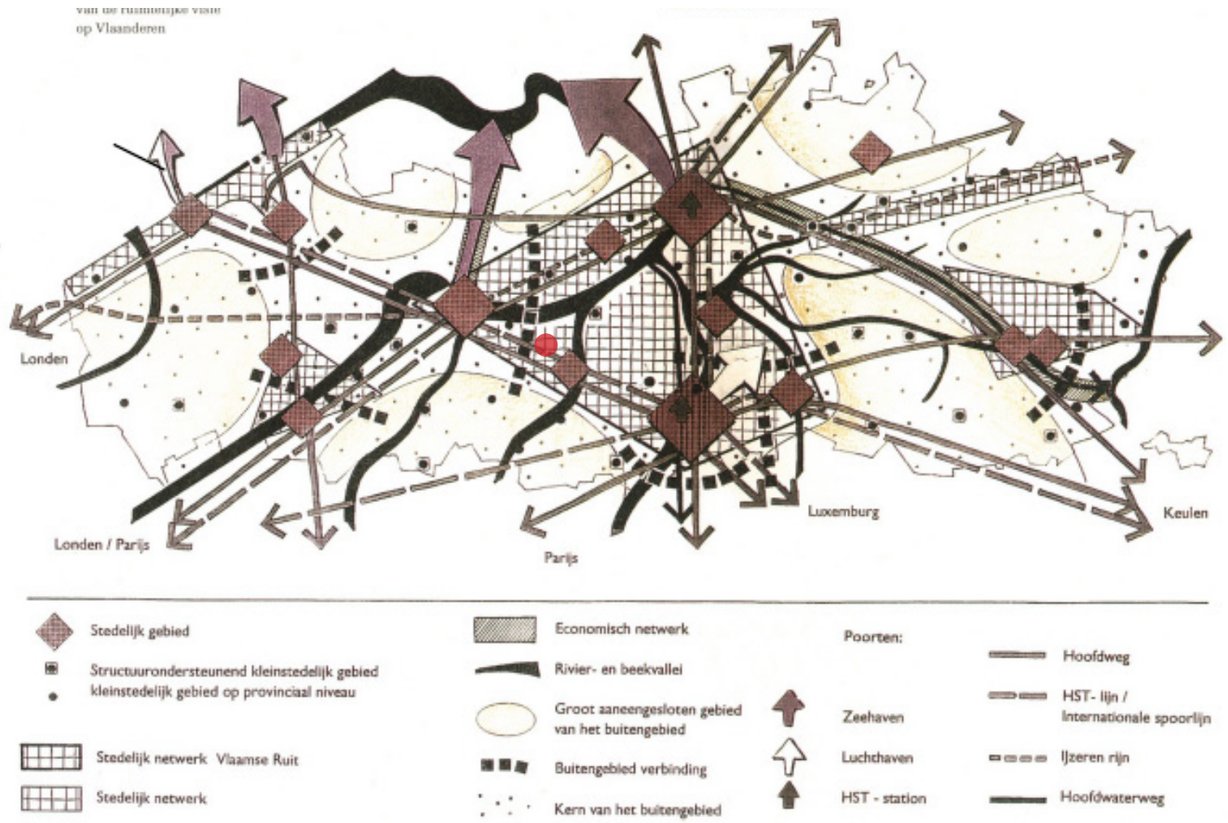
Gemeentelijk Ruimtelijk Structuurplan (GRS Lede)

Het GRS Lede, waarvan het informatieve deel werd opgemaakt in 2007, duidt het domein van het Kasteel van Mesen aan als parkgebied binnen de kern van Lede (GRS Lede Informatief Deel, 2007: 43). Dit parkgebied maakt deel uit van de parken en groengebieden die geconcentreerd zijn in en rond de dorpskern, met als doel het behoud en de versterking van het groenkarakter binnen het bebouwde weefsel (GRS Lede Informatief Deel, 2007: 43).

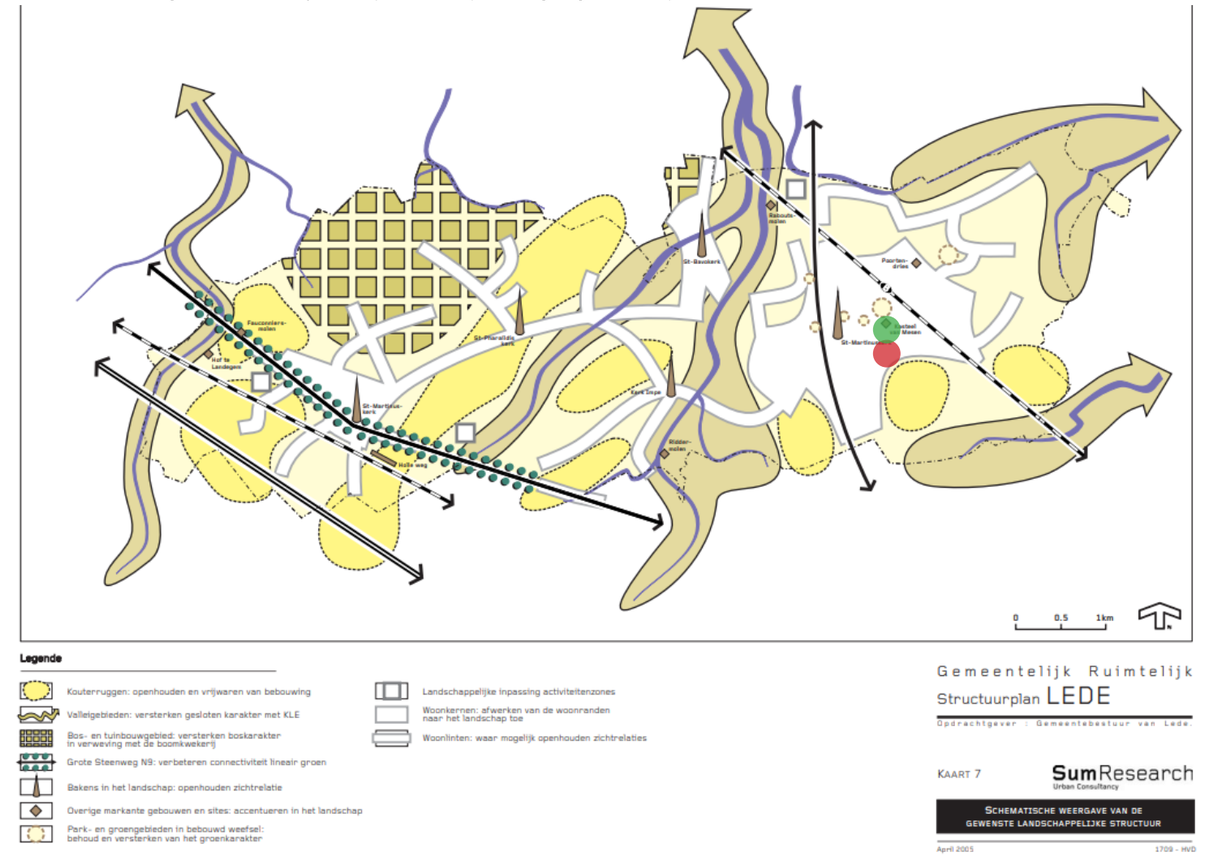
De natuurlijke structuur van de regio wordt in belangrijke mate bepaald door de beekvalleien van het “Land van Wetteren-Lede”, een landschap dat gekenmerkt wordt door een afwisseling van open kouters en beekvalleien met weiden en bomenrijen (GRS Lede Informatief Deel, 2007: 52–53). De Molenbeekvallei, die de gemeente van zuid naar noord doorsnijdt, vormt een biologisch waardevol gebied (GRS Lede Informatief Deel, 2007: 53). Volgens het Gemeentelijk Natuurontwikkelingsplan (GNOP, 1996) voert het beleid ondersteunende acties ter versterking van de ecologische waarden, met een focus op de bescherming van beekvalleien en bosgebieden (GRS Lede Informatief Deel, 2007: 33). In die context draagt het Kasteel van Mesen bij aan de groenstructuur als een groene long binnen de kernontwikkeling.

Het BPA Markizaat (goedgekeurd bij ministerieel besluit op 2 maart 2004) bestempelt het 8,7 hectare grote domein deels als zone voor openbaar nut en deels als parkgebied (GRS Lede Informatief Deel, 2007: 44). Het parkdomein bezit een uitgesproken cultuurhistorisch karakter als kasteelpark en is gelegen in de nabijheid van beschermd erfgoed, waaronder de Sint-Martinuskerk (GRS Lede Informatief Deel, 2007: 49).

Het domein is aangegeven waar lokale groei op het vlak van wonen en voorzieningen wordt gebundeld (GRS Lede Informatief Deel, 2007: 27). De ligging naast het station zorgt voor een goede bereikbaarheid en onderstreept het stedelijke karakter van het domein.

6: Schematische weergave van de ruimtelijke visie op vlaanderen (bron: Omgeving Vlaanderen)

7: Schematische weergave gemeentelijk ruimtelijk structuurplan Lede (bron: Gemeente Lede)

Onroerend erfgoed

In dit hoofdstuk wordt dieper ingegaan op de beschermingsstatuten, juridische context, en historische erfgoedwaarden van het kasteeldomein en zijn bouwkundig ensemble.

Archeologische context

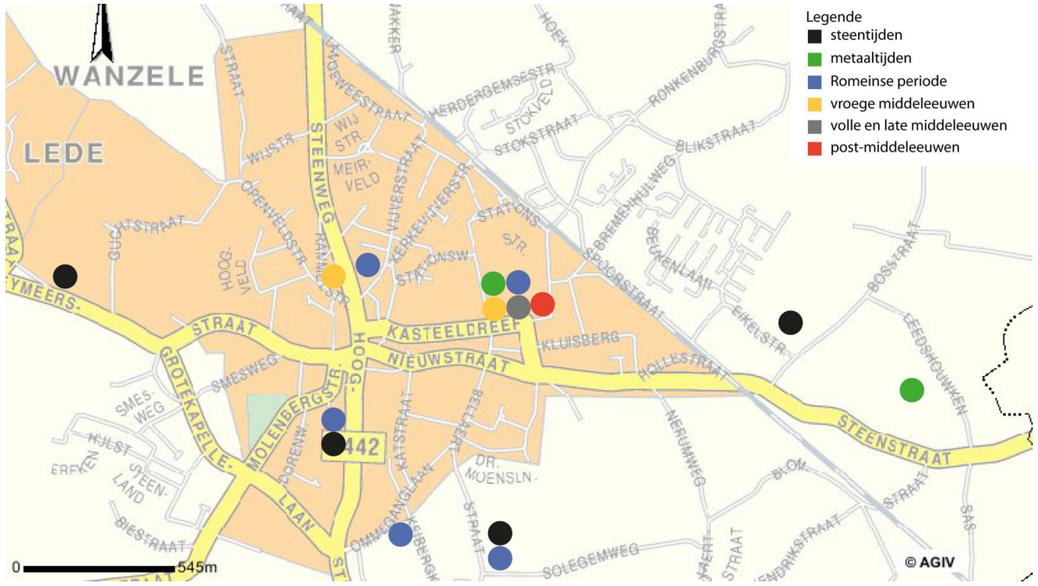
Het perceel is kadastraal gekend als Lede, 1ste Afdeling, sectie Lede, nr: 724f (kasteeldomein). In het verleden werden privatieve bouwgronden, publieke en infrastructurele ruimte van de kasteeltuin afgesplitst:

- in de Kasteeldreef nr: 48, 50, 52, 54,56 en 60;
- in de Kasteelstraat nr: 1, 2 (723r2 woonzorgcentrum);
- In de Stationsstraat nr: 1, 1a, 3a, 3, onbebouwd, 5,7, 9,11,13, 17, 19, 21, 23, 23a, 25, 27, 29, 31, 31a en 33.

Het oorspronkelijk kasteeldomein besloeg binnen de 18de eeuwse kasteelmuren bijna 10 ha (96.425 m²). Het huidig domein is gereduceerd naar ruim 7 ha (71.570 m²). Het woonzorgcentrum heeft een oppervlakte van 8.183,5 m²

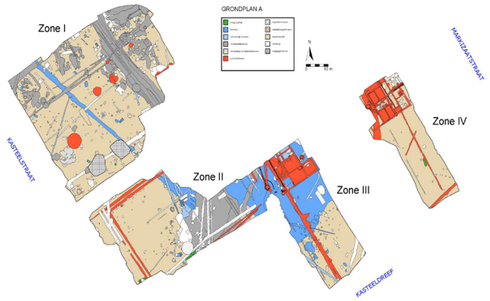
Het domein ligt niet binnen een beschermde archeologische site, maar bevindt zich volgens de Centrale Archeologische Inventaris (CAI) wel in een archeologisch waardevolle regio. Gezien het terrein in een gradiëntzone ligt in de buurt van waterlopen, werd vanwege het hoge archeologische potentieel verschillende opgravingen uitgevoerd.

Daarnaast zijn in het onderzoeksgebied Lede meerdere archeologische interventies (afb. 8) uitgevoerd die buiten de scope van dit onderzoek vallen en hier niet nader worden behandeld.

8: Overzicht van de opgravingen en vondsten in het centrum van Lede (De Swaef & Van Langenhoven 1999)

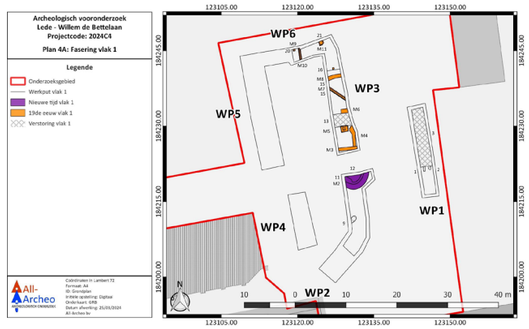

9: Zonering van het vlakdekkend onderzoek op orthofoto (www.agiv.be)

In 2009-2010 voerde Solva, het intergemeentelijk samenwerkingsverband, een uitgebreid archeologisch onderzoek uit op Domein Mesen onder leiding van Cateline Clement (projectarcheologe – vergunninghouder), Ruben Pede (projectarcheoloog) en Bart Cherretté (coördinatie). Dit onderzoek bracht een multi-periodensiteplaats aan het licht met bewoning vanaf de vroege ijzertijd tot in de postmiddeleeuwse periode (Clement et al. 2011, 85-118). De vroeg-ijzertijdsporen omvatten een waterput (810-410 cal BC) en verspreid gelegen kuilen. Uit de Romeinse periode dateren twaalf crematiegraven (1ste-2de eeuw AD) en bewoningssporen, waaronder een gebouw van het Alphen-Ekeren-type. De volmiddeleeuwse bewoning (10de-12de eeuw) concentreerde zich in zone II, terwijl zone I een laat-middeleeuws ambachtelijk areaal met waterputten en leemextractiekuilen opleverde, verbonden door een wegstructuur. Uit de postmiddeleeuwse periode werden twee T-vormige dienstgebouwen langsheen de kasteeltoegangsdreef gedocumenteerd, die evolueerden van L-vormige structuren (late 17de eeuw) naar T-vormige gebouwen (18de-19de eeuw) en omstreeks 1900 gesloopt werden (Clement et al. 2011, 85-118).

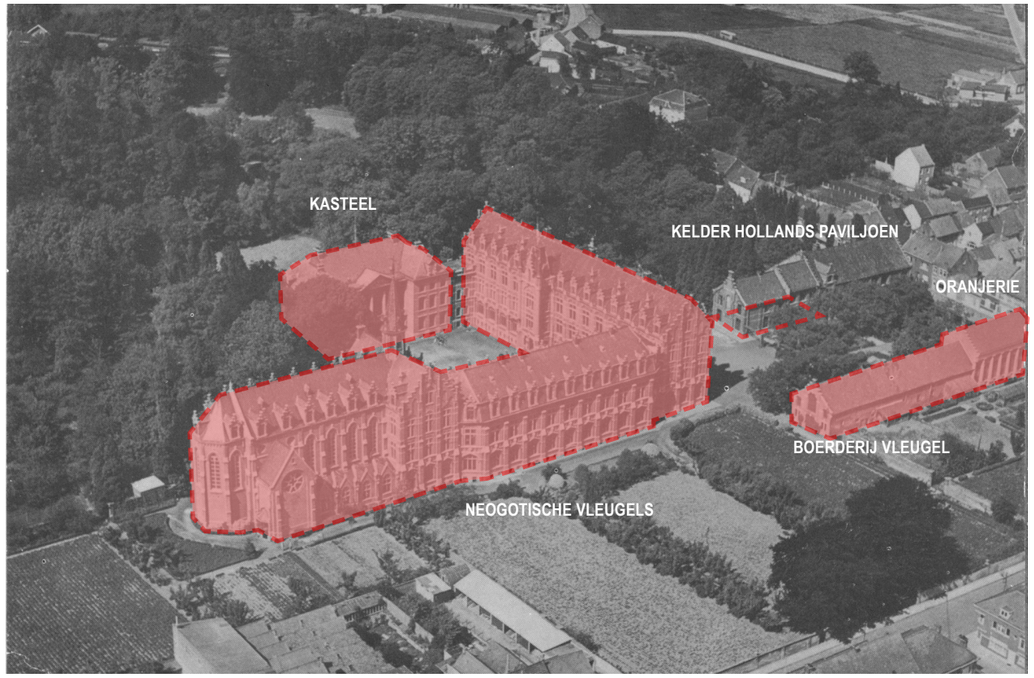
10: Fasering vlak 1, weergegeven op een luchtfoto van 2000-2003 (www.geopunt.be)

In 2024 volgde een proefsleuvenonderzoek door All-Archeo onder leiding van Jordi Bruggeman en Kasper Dupré op het aansluitende terrein aan de Willem de Bettelaan. Dit onderzoek bracht archeologische sporen aan het licht uit de Romeinse tijd, nieuwe tijd en nieuwste tijd (Bruggeman & Dupré 2024). De Romeinse bewoning situeert zich onder de colluviumpakketten en werd centraal, oostelijk en noordelijk in het onderzoeksgebied vastgesteld (Bruggeman & Dupré 2024). Uit de nieuwe tijd werd een circulaire bakstenen structuur aangetroffen, vermoedelijk een ijskelder gerelateerd aan het kasteel van Lede (Bruggeman & Dupré 2024). Verder zijn er muur- en funderingsresten van de industriële fase, waaronder een suikerfabriek, en verstoringen door een schoolvleugel uit de eeuwwisseling 19de/20ste eeuw (Bruggeman & Dupré 2024).

Beschermingsstatuut

Het origineel gewestplan Aalst- Ninove- Geraardsbergen – Zottegem (1978) bestemd het kasteeldomein als parkgebied.

Als huidig erfgoedbescherming heeft het kasteeldomein sinds 20-06-2023 het statuut van vastgesteld bouwkundig erfgoed. Het kasteeldomein, meer bepaald *'het 18de-eeuwse kasteel, de kelder onder het Hollandse paviljoen, de 18de eeuwse oranjerie met stallingen en de vroeg 20ste-eeuwse neogotische gebouwen'* was van 23-03-1975 tot 21-06-1978 beschermd als cultuurhistorisch landschap Domein Koninklijk Instituut Van Mesen (AOE, ID: 9096).

11: Aanduiding erfgoed op luchtfoto 1970, collectie Hubert Topke (www.madeindenderland.be)

13: Ongedateerde prentbriefkaart © Delcampe.

12: 1895: Foto van het kasteel © KIK-IRPA.

14: 2025: GRB-kaart met aanduiding van beschermde monumenten © Geoportaal.

15: 2025: GRB-kaart met aanduiding van vastgesteld bouwkundig erfgoed © Geoportaal.

Beschrijving van het landschappelijke erfgoedobject

Binnen het park komen nog enkele zeldzame oude bomen voor, die getuigen van de oorspronkelijke beplantingsfase en de dendrologische rijkdom van het domein.

Merkwaardige bomen

Het cijfer achteraan geeft de stamomtrek weer, gemeten op 150 cm hoogte.

1. **Bijzondere eik** (Quercus x schochiana)
2. **Bruine beuk** (Fagus sylvatica ‘Atropunicea’)
3. **Zomereik** (Quercus robur) 323
4. **Gewone es** (Fraxinus excelsior)
5. **Linde** (Tilia)
6. **Zuilvormige eik** (Quercus robur ‘Fastigiata’) 385
7. **Gewone beuk** (Fagus sylvatica) 279

1. Bijzondere eik (Quercus x schochiana)

Beschrijving

In het kasteelpark van Lede staat ten westen van de vijver naast een groepje levensbomen (Thuja plicata) een bijzondere eik. Deze Quercus x Schochiana, een hybride van de moeraseik (Quercus palustris) en de wilgbladige eik (Quercus phellos), komt oorspronkelijk uit het Amerikaanse midwesten. De boom is sinds 1896 in cultuur en wordt in het basiswerk Nederlandse dendrologie als zeer zeldzaam omschreven. Door zijn omvang is hij momenteel de derde dikste gekende Quercus x Schochiana in België (Michiels, Marijke; 2014)

BOOM B.K. 1975: Nederlandse dendrologie, Wageningen.

Databank beltrees, (geraadpleegd op 10 juni 2014).

2. Bruine beuk (Fagus sylvatica ‘Atropunicea’)

Beschrijving

Deze solitaire bruine beuk staat aan de noordrand van het park van het vroegere Koninklijk Gesticht van Mesen te Lede. De inplanting aan de rand van een grote open ruimte en de opvallende groeiwijze maken de boom tot een beeldbepalend element (Van der Linden, Geert; 2016).

3. Zomereik (Quercus robur) 323

Beschrijving

Deze solitaire zomereik staat centraal in het park bij de brug aan de oostzijde van de vijver van het park van het vroegere Koninklijk Gesticht van Mesen te Lede. De inplanting aan de rand van een grote open ruimte en de opvallende groeiwijze maken de boom tot een beeldbepalend element. (Van der Linden, Geert; 2016).

Afmetingenset: Inventarisatie houtige beplantingen 2016 (22-09-2016)

Omtrek gemeten op hoogte 150 cm

(Zwaarste) omtrek stam of stoof 323 cm

Totale hoogte 27 m

Hoogte takvrije stam 7 m

Grootste diameter boomkruin of struik 24 m

4. Gewone es (Fraxinus excelsior)

Beschrijving

Langs een wandelpad, dichtbij de kasteelruïne op het Domein van het Koninklijk Instituut van Mesen, staan een zwaar uit de kluiten gewassen linde en es. De opvallende groeiwijze maakt deze bomen tot beeldbepalende elementen in het park (Van der Linden, Geert; 2016).

5. Linde (Tilia)

Beschrijving

In het park van het voormalige Koninklijk Gesticht van Mesen staan nog een aantal relicten van de oorspronkelijke tuinaanleg. Deze opgaande linde aan de rand van het park vormt daar een voorbeeld van (Van der Linden, Geert; 2016).

6. Zuilvormige eik (Quercus robur ‘Fastigiata’) 385

Beschrijving

Deze solitaire zuilvormige eik staat aan de noordrand van de vijver in het park van het vroegere Koninklijk Gesticht van Mesen te Lede. De inplanting aan de rand van een grote open ruimte en de opvallende groeiwijze maken de boom tot een beeldbepalend element (Michiels, Marijke; 2014)

Afmetingenset: Inventarisatie tuinen en parken 2013-2014 (26-05-2014)

Omtrek gemeten op hoogte 150 cm

(Zwaarste) omtrek stam of stoof

7. Gewone beuk (Fagus sylvatica) 279

Beschrijving

Het westelijke deel van een cirkelvormig pad aan de buitenkant van het park van het vroeger Koninklijk Gesticht van Mesen werd beplant met een beukendreef. De lijnaanplantingen staan zes meter uit elkaar en de bomen in de rijen zijn geplant met een plantafstand van vier meter. Deze beeldbepalende dreef voorziet in een lommerrijke wandeling (Van der Linden, Geert; 2016).

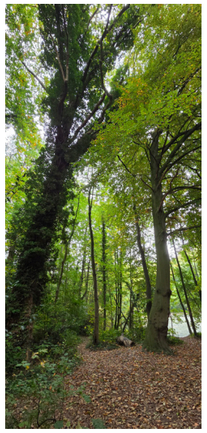
Omtrek gemeten op hoogte 150 cm

(Zwaarste) omtrek stam of stoof 279 cm

Aantal rijen 2 st

Verder werden ook volgende bomen opgenomen door inventaris onroerend ergoed:

- Bruine beuk (Fagus sylvatica 'Atropunicea') 264
- Bruine beuk (Fagus sylvatica 'Atropunicea') 276 (met zwamaantasting)
- Witte paardekastanje (Aesculus hippocastanum) 212
- Bruine beuk met voetent (Fagus sylvatica 'Atropunicea') 268
- Gewone esdoorn (Acer pseudoplatanus) 213
- Valse acacia (Robinia pseudoacacia) 185
- Tamme kastanje (Castanea sativa) 235
- Bruine beuk (Fagus sylvatica 'Atropunicea') 248
- Gewone esdoorn (Acer pseudoplatanus) 278 (zwamaantasting)
- gewone plataan (Platanus x hispanica) 320 (met klimop
- Levensboom (Thuja plicata) 284 (voetmeting)
- Kaukasische spar (Picea orientalis) 112
- Levensboom (Thuja plicata) 330 (gemeten op 50 cm hoogte)
- gewone plataan (Platanus x hispanica)324
- gewone plataan (Platanus x hispanica) 398
- gewone plataan (Platanus x hispanica) 397
- gewone plataan (Platanus x hispanica) 375
- Bruine beuk (Fagus sylvatica 'Atropunicea') 285
- Bruine beuk (Fagus sylvatica 'Atropunicea') 285
- Bruine beuk (Fagus sylvatica 'Atropunicea') 235
- Amerikaanse eik (Querqus rubra) 217
- Tamme kastanje (Castanea sativa) 235
- Amerikaanse eik (Quercus rubra) 220
- Bruine beuk (Fagus sylvatica 'Atropunicea') 380

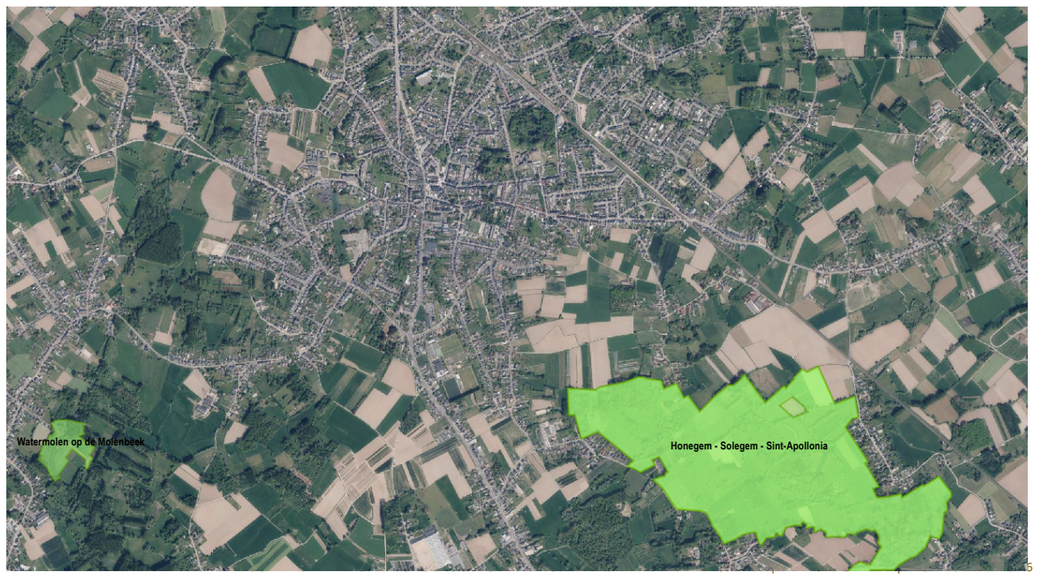
De struiklaag is samengesteld uit scherpe hulst, laurierkers, kamperfoelie, braam, hazelaar, taxus, sneeuwbes en aucuba. In de onderlaag trof men kleinbladige klimop, speenkruid, gevlekte aronskelk, heksenkruid, nagelkruid en bosanemoon aan.

Landschapskenmerkenkaart

Het kasteeldomein van Lede maakt deel uit van een vlakvormig landschapselement van het type Kasteelparken en-domeinen op de Landschapskenmerkenkaart (GPV, Erfgoed, Landschapkenmerkenkaart). Dit wijst op een specifiek waardevol landschapselement met historische, esthetische en structurele betekenis binnen het ruimere landschap.

17: 2025:GRB-kaart met aanduiding van vlakvormig landschapselement © Geoportaal.

16: Het kasteeldomein ligt kortbij beschermde cultuurhistorische landschappen

2) Historische nota / Parkbiografie

Status Quastiones, huidige stand van zaken

Deze studie biedt een geïntegreerde analyse van de historische, landschappelijke en ecologische ontwikkeling van het Markizaatdomein van Lede.

Bronnen

Cartografische bronnen

Voor het landschaps- en tuinhistorisch onderzoek van het Markizaatdomein van Lede werd gebruikgemaakt van diverse cartografische en iconografische bronnen die de ruimtelijke en morfologische evolutie van het domein doorheen de tijd documenteren.

Horenbaultkaart (1595)
Opgesteld door Jacques Horenbault, een Gentse cartograaf die de eerste gedetailleerde kaart maakte van het historische Land van Aalst.

Landboek Philips De Deyn (1629)
Gedetailleerde kaart van het Land van Aalst, opgesteld door Philips de Dijn, landmeter en cartograaf uit de 17de eeuw. De kaart werd vervaardigd in opdracht van kerkelijke instellingen en abdijen.

Villaretkaart (1745–1748)
Opgesteld door Jean Villaret, ingenieur-geograaf aan het Franse hof, na de Franse veroveringstochten (1745–1748). De kaart bestaat uit meer dan tachtig bladen en geeft een uitzonderlijk gedetailleerd beeld van het 18de-eeuwse cultuurlandschap.

Ferrariskaart (1771–1778)
De *Carte de Cabinet des Pays-Bas Autrichiens*, onder leiding van Joseph de Ferraris, is de eerste systematische en grootschalige kartering van het huidige België. De kaart geeft het domein weer met de watermolen, tuinstructuren en omliggende beemden.

Primitief Kadaster (1832)
Opgesteld in de vroege 19de eeuw als basis voor de moderne grondbelasting. De kaarten brengen alle privégronden en eigendomsgrenzen in detail in kaart.

Atlas der Buurtwegen (1841)
Opgesteld om het openbaar wegennet juridisch vast te leggen. Voor Korbeek-Lo werd deze atlas gebaseerd op het Primitief Kadasterplan en vormt hij een waardevolle bron voor de historische ontsluiting van het domein.

Atlas der Waterlopen (1877)
Cartografisch overzicht van de waterlopen en molensites, relevant voor de historische waterstructuren van het Vijverhofdomein.

Poppkaarten (1868) (1842–1879)
Ontworpen door Philippe-Christian Popp (1805–1879). Deze kadasterkaarten tonen eigendom, perceelsgrenzen en bebouwing in kleurendruk. Het domein Vijverhof valt binnen het bereik van deze reeks en bevestigt de parkaanleg in zijn 19de-eeuwse configuratie.

Vandermaelenkaart (1846–1854)
De Carte topographique de la Belgique van Philippe Vandermaelen, schaal 1:20.000, is de eerste uniforme, wetenschappelijke topografische kaart van België en toont het domein in relatie tot het omliggende landschap.

Topografische kaart – Krijgsdepot (1865–1883)
Opgesteld door het Dépôt de la Guerre. Geeft de overgang van agrarisch naar parklandschap weer, met vermelding van paden en vijvers.

Topografische kaart – Militair Cartografisch Instituut (1883–1905)
De opvolger van het Krijgsdepot, met fijnere reliëfweergave en aanduiding van beboste zones en parkstructuren.

Topografische kaarten – Militair Cartografisch Instituut (1910–1981)
Reeksen uit 1910–1950 en 1945–1981 tonen de evolutie van de parkaanleg, latere toevoegingen en het herstel na de Eerste Wereldoorlog.

Topografische kaarten – Nationaal Geografisch Instituut (1995–2006)
Modern topografisch referentiemateriaal met hoge nauwkeurigheid, gebruikt voor vergelijking met historische kaarten.

Luchtfotoreeksen en orthofoto's (1947–2021)
De oudste orthofoto dateert van 1947 (lage resolutie) en latere digitale reeksen zijn beschikbaar voor 1971, 1979–1990, 2000–2003, 2009, 2012, 2015, 2018 en 2021. Deze tijdsreeks documenteert de veranderingen in vegetatiestructuur, vijvers en bebouwing.

Grootschalig Referentiebestand Vlaams Gewest (GRB – 2025)
De digitale topografische basiskaart van Vlaanderen geeft de actuele toestand weer. Het erfgoedbeheersplan is gegeorefereerd op het GRB voor een accurate koppeling tussen historische en actuele data.

Iconografische bronnen

Kasteelarchief, verzameling foto's en plannen.

Archief van het Agentschap Onroerend Erfgoed Vlaanderen, Vlaams-Brabant.

Stedenbouwkundige (historische) context

Het perceel kent een complexe ontstaansgeschiedenis die kan worden gereconstrueerd aan de hand van historische kaarten. Het park behield grotendeels zijn sinds 1695 nauwelijks gewijzigde vorm. Van de grote rechthoek met een huidige oppervlakte van 7,9 hectare werd in het midden van de 19de eeuw een hoek langs de noordwestzijde afgesneden voor de aanleg van een spoorweg en werd later langs de noordgrens een strook verkaveld.

18: Huidig straten en bebouwingspatroon (OpenLidar, Solar, 2025).

Biografie van het kasteeldomein Lede

20: 1596: Eerste iconografische bron van Jacques Horenbault 'Caerte en Descriptie figurative van gheel den Lande van Aelst' (bron: Bibliothèque nationale de France, département Cartes et plans, GE AA-817 (RES)

19: 1678: Kopie van Jacques Horenbault 1596 door Jules-Louis Bolé de Chamlay [Carte des chemins d'une partie de la Flandre Orientale] (bron: Bibliothèque nationale de France, département Cartes et plans, GE D-3115)

Reeds in 1130 wordt de familie van Lede vermeld als een heerlijkheid, zoals opgetekend in een kroniek van de abdij van Drongen. In 1477 beschreef Hendrik de Smet Lede als een vruchtbaar dorp op ongeveer één mijl van Aalst, dat bekend stond om "zijn schitterend slot uit het witste marmer, zijn hoge toren en zijn driemaal omwalde vesting". Deze beschrijving suggereert het bestaan van een prestigieuze en monumentaal kasteel, gekenmerkt door een imposante toren, een stenen bouwstructuur en een omgrachting. De verwijzing naar "wit marmer" dient vermoedelijk te worden geïnterpreteerd als een aanduiding voor de lokaal gewonnen Ledegemse steen.

De oudst gekende kaart van het domein is de Horenbault kaart van het Land van Aelst (afb. 18) uit 1596. Op deze kaart is het deel waarop het domein is weergeven beschadigd en niet duidelijk leesbaar. Toch biedt een latere kopie (afb. 17) door Jules-Louis Bolé de Chamlay (1678) waardevolle inzichten in de historische opbouw. Hierin zijn twee volumes te onderscheiden: een hoofdgebouw en vermoedelijk poortgebouw binnen een vierkante slotgracht. De toegangsdreef komt toe via de noordzijde op het poortgebouw.

21: Reconstructie voor 1596 als langshuis en kaart van Horenbault (bron: AH, 2026).

Historische bronnen vermelden dat er tussen 1626 en 1635 verschillende werkzaamheden werden uitgevoerd: "Jan sans terre, carreel backer 4 steenovens voor de heer, in de nabijheid van het kasteel" en "Pieter de Haze en Joos Verhoeven zaagden 4813 voeten berts". Op de kaart van Philips De Deyn uit 1629 kunnen twee wezenlijke transformaties worden vastgesteld, met name de uitbreiding van het kasteelcomplex en de vergroting van het perceel aan de noordzijde.

Het kasteel wordt in deze periode nog steeds voorgesteld binnen een vierkante slotgracht, conform de eerste weergave van Jacques Horenbault. In diens voorstelling waren slechts twee bouwvolumes te onderscheiden. Op de kaart van De Deyn zijn deze volumes, namelijk het poortgebouw en het kasteel, echter duidelijk weergegeven en met elkaar verbonden. Dit wijst op de aanbouw van een nieuwe vleugel, in combinatie met de versterking van twee hoektorens.

Eenderzijds, is de dreef aan de noordzijde die voorheen op het poortgebouw uitkwam, niet langer in het plan opgenomen. Anderzijds, blijft de voormalige noordelijke perceelsgrens echter herkenbaar als een west-oost georiënteerde weg die het domein doorsnijdt. Deze voormalige grens functioneert nu als een interne ontsluitingsas die het perceel in nagenoeg twee gelijke delen verdeelt, wat wijst op een verdubbeling van het domein.

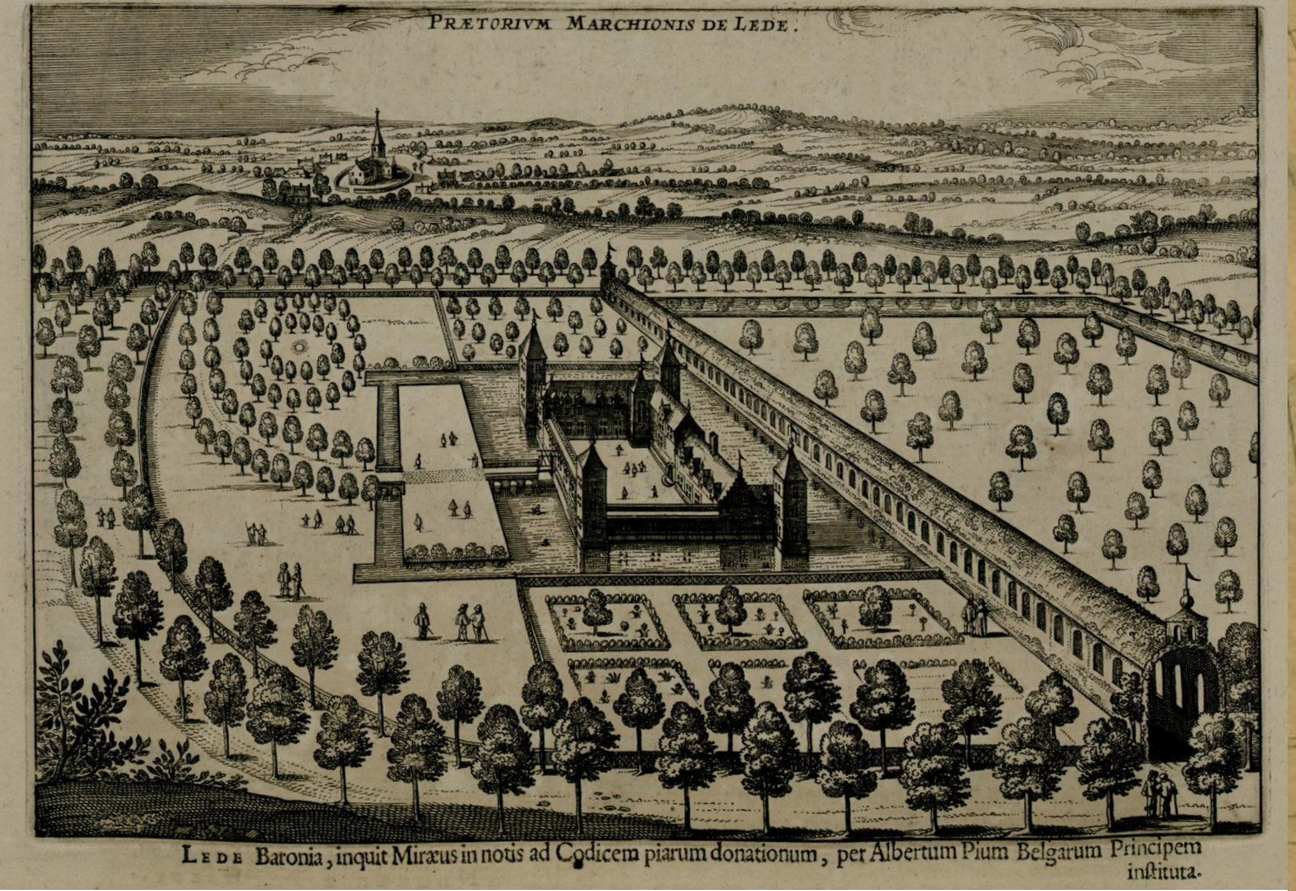

23: 1626: figuratieve kaart van Land van Aalst met detail van het kasteel van Lede © Collectie van Arenberg, Rijksarchief België.

22: 1629: Landmeterskaart door Philips De Deyn in opdracht van het klooster van Vorst (bron: archeologische opgraving Lede Markt, basisrapport 2021)

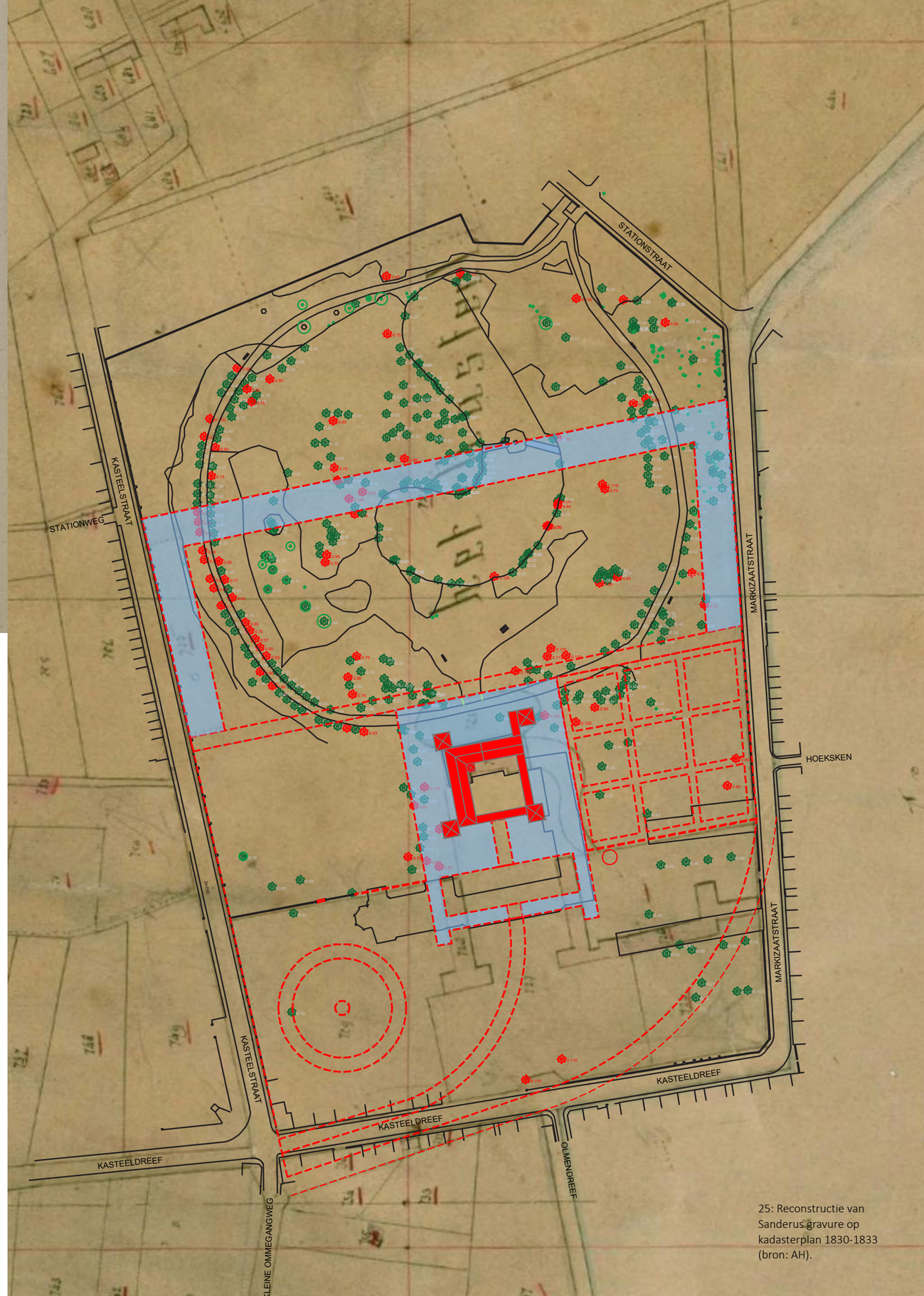

24: 1644: Praetorium Marchionis de Lede. Gravure uit Sanderus, A. Flandria Illustrata, Deel II (bron: Bibliothèque de l'INHA, Parijs).

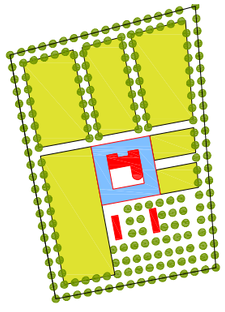
De gravure "Praetorium Marchionis de Lede" van A. Sanderus, opgenomen in Flandria Illustrata (1644), toont een imposant renaissance-kasteel met vier vleugels die een ruime binnenkoer omsluiten. Het kasteel is versterkt met hoektorens en volledig omgeven door een brede slotgracht. De toegangsweg bevindt zich niet langer aan de noordzijde maar is gespiegeld naar de zuidkant. Deze herorientatie gaat gepaard met de aanleg van een voorplein, waar de grachtstructuur wordt rondgetrokken.

Flankerend aan het kasteel is aan de westzijde een boomgaard weergegeven en aan de oostzijde een parterre sier- en nutstuin, bestaande uit negen vakken. Beide zones worden begrensd door een lage vlechthaag. Aan de noordzijde loopt een indrukwekkende loofgang over de volledige perceelsbreedte, die nog steeds samenvalt met de oorspronkelijke perceelsgrens uit de periode van Jacques Horenbault. Achter deze loofgang strekt zich een boomgaard uit, die omgeven is door een brede slotgracht. De dreefstructuur rondom het domein vertoont inmiddels enkele rechttrekkingen, met uitzondering van de markante cirkelvormige dreefstructuur aan de zuidzijde, conform de opmeting van Philips De Deyn uit 1629.

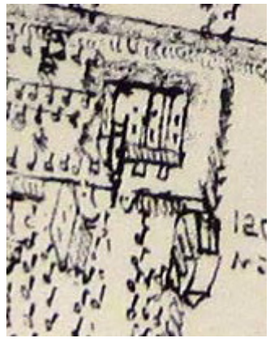

25: Reconstructie van Sanderus gravure op kadasterplan 1830-1833 (bron: AH).

26: 1695: Kaart uit die de toestand van het domein laat zien met de nieuwe Olmendreef bovenaan en de twee nieuwe dienstvleugels © BUYS, J., Landboek 1695, niet gepubliceerd werk, sd, p. 149, via masterscriptie van C. DE CALUWE.

27: Reconstructie 1695 (bron: AH).

Uit een figuratieve kaart uit 1695 getekend door Antoon Henderickx, zijn alle perceelsgrenzen volledig rechtgetrokken. Het perceel krijgt een duidelijke geometrische 3-deling over de langse en dwarse zijde. Op die manier wordt de boomgaard aan de noordzijde in drie opgedeeld met langwerpige waterpartijen. Dit werd als volgt omschreven in het landboek: “1562: Den heer Marquies van Lede met de plaetse daer het casteel op is staende, wallen, hoeven, plaetsen, neerhof als andersinds, suyt de dreve voor het casteel, oost ende west de dreve, noort den dry meerschen achter het casteel groot 1315 roeden.” Het voorplein verdwijnt en er komen twee dienstgebouwen in de plaats om de zichtas op het kasteel te versterken. De verlenging van het perspectief vertaalt zich eveneens bij de aanleg van de olmendreef.

30: 1745: Villaret kaart (bron: Geoportaal)

Op de militaire kaart uit de eerste helft van de 18de eeuw wordt het domein nog volledig omgracht weergegeven, maar vanaf de Villaretkaart blijkt het terrein te zijn ommuurd. Op de eerste kaart van Villaret (circa 1745) is het kasteeldomein zoals vandaag toegankelijk vanuit het zuiden. Het kasteel bevindt zich binnen een slotgracht waarbij de zijvleugels vermoedelijk zijn afgebroken en vervangen door een omwalling. Aan weerszijden bevinden er zich geometrische siertuinen, hoewel dit op de militaire kaart eerder wordt weergegeven als nutstuinen. Ten zuiden geeft men een grote boomgaard weer en ten noorden een boomgaard met drie rechthoekige uitsparingen, hoewel nog maar één waterpartij overblijft ten opzichte van het plan van Antoon Hendrickx uit 1695, worden de andere twee ingevuld door sier- en nutstuinen.

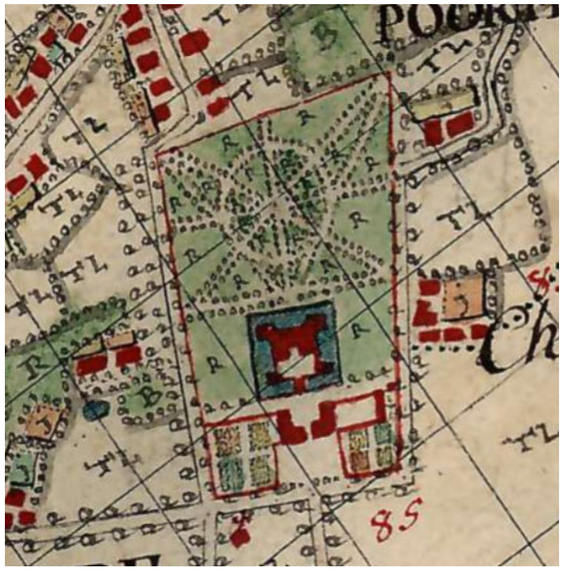

29: 1745: Camp d’Alost occupé par l’Armée du Roy le 3 aoust, et quitté le 7 du même mois (bron: Bibliothèque nationale de France, département Arsenal, MS-15212 (27))

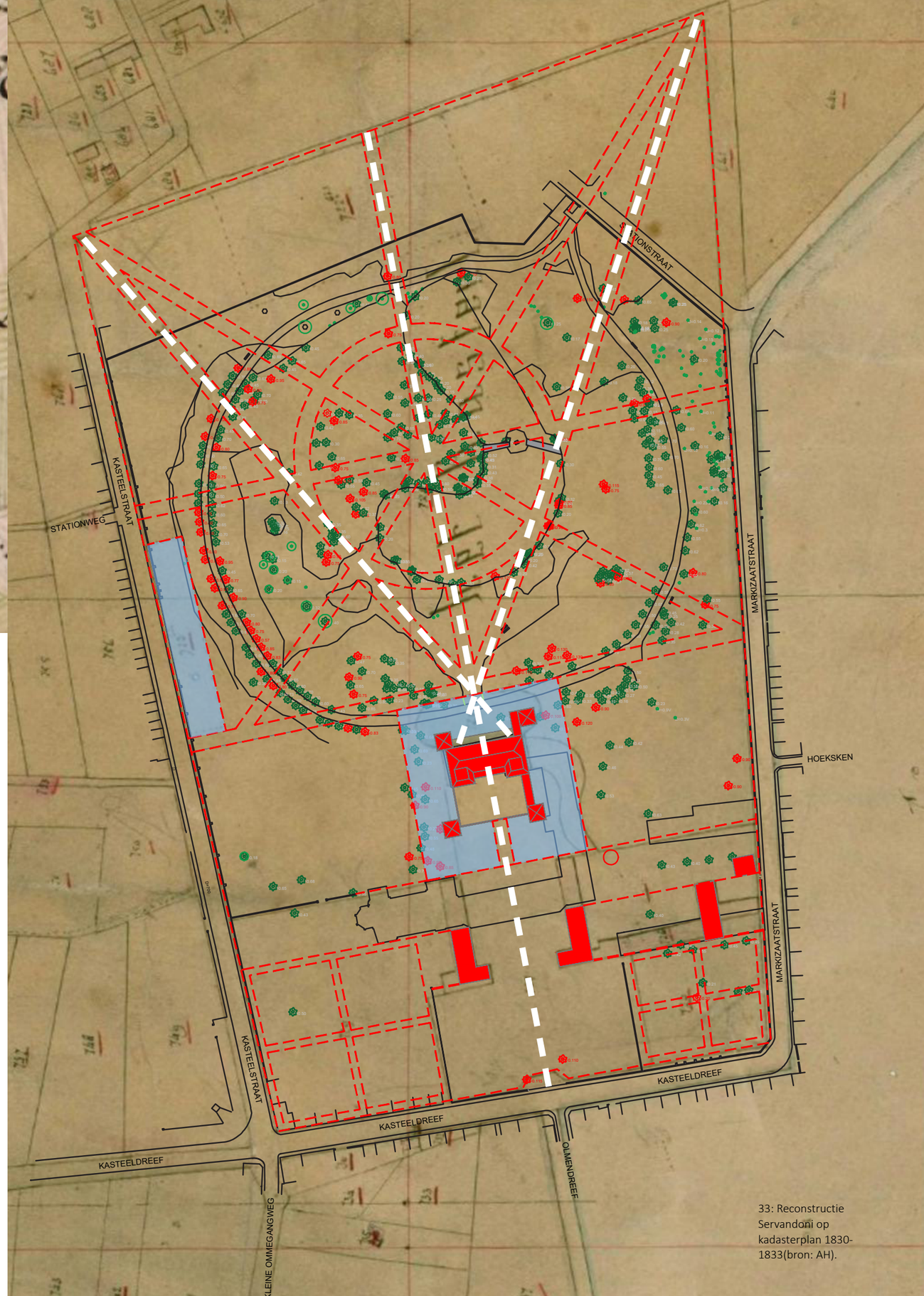

32: 1777: Ferraris kaart (bron: Geoportaal)

Op de kaart van Ferraris (circa 1770) krijgen we een heel ander beeld te zien, waarbij de recreatieve functie primeert op de economische. Het domein wordt eveneens aanzienlijk uitgebreid aan de noordzijde. De oude perceelsgrens wordt op die manier het snijpunt van een uitgebreid padennetwerk: een stervormige drevenstructuur doorsneden door een grote cirkel. Ten zuiden van het kasteel zijn twee L-vormige nutsgebouwen aangelegd, omringd door ommuurde moestuinen. Mogelijk kan deze verandering aan E. Bette worden toegeschreven, die in 1749 het kasteel laat verbouwen naar plannen van de beroemde Florentijnse architect Giovanni Niccolo Servandoni (1695-1766).

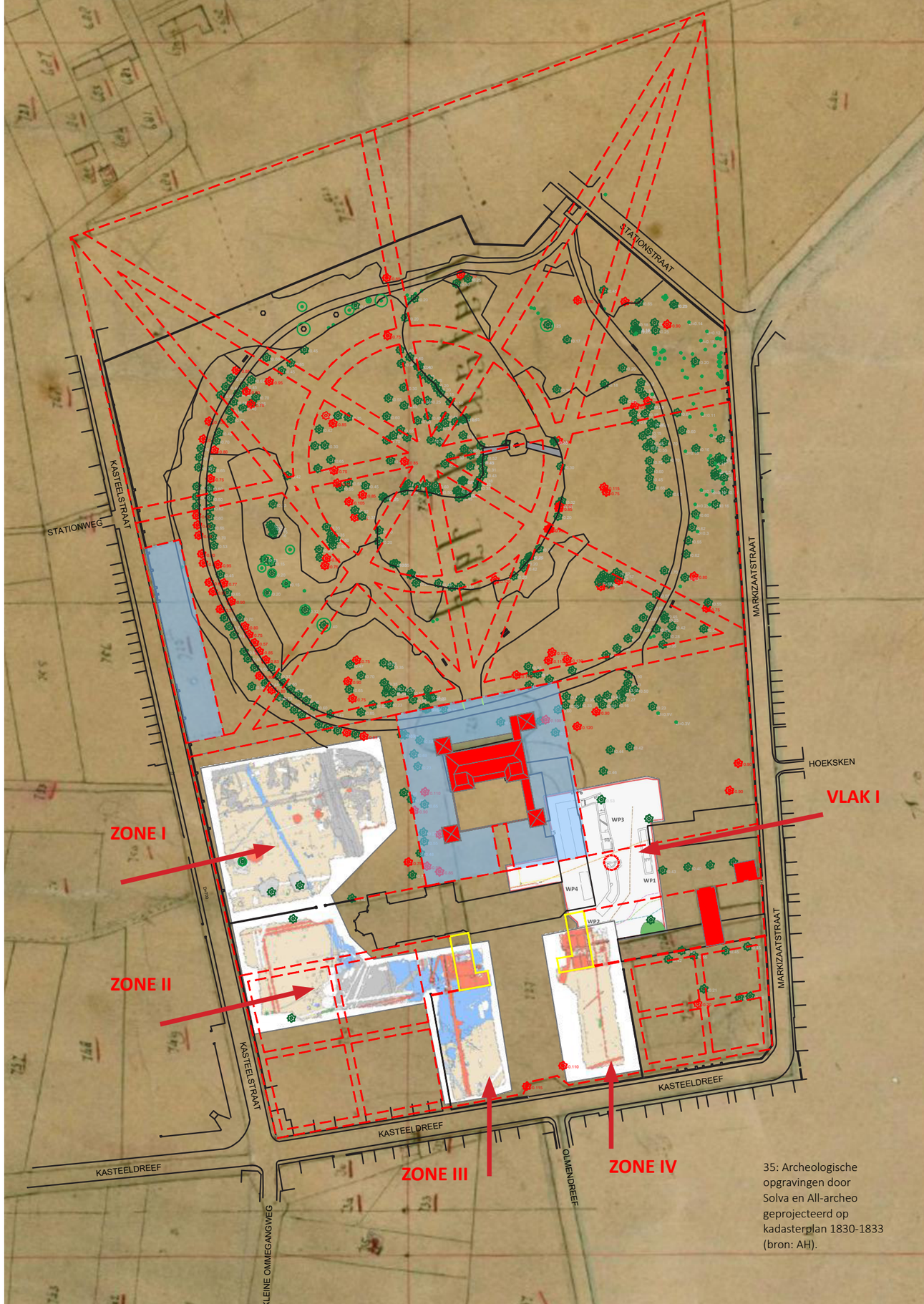
31: 1764–1771 : Österreichische Niederlande, First Military Survey (bron: Arcanum Maps)

33: Reconstructie Servandoni op kadasterplan 1830-1833(bron: AH).

34: Verhoudingsleer op basis van het kadasterplan uit 1830-1833 (bron: AH).

35: Archeologische opgravingen door Solva en All-archeo geprojecteerd op kadasterplan 1830-1833 (bron: AH).

36: Zicht op de L-/T-vormige gebouwen in zone III (bron: SOLVA, Archeologisch onderzoek, Lede Domein Mesen (09-LED-DM))

37: Zicht op het L-/T-vormige gebouw in zone IV(bron: SOLVA, Archeologisch onderzoek, Lede Domein Mesen (09-LED-DM))

Uit de vulling van funderingssleuven en afvoeren die tot de oudste bouwfase behoren, werden vondsten gerecupereerd die ten vroegste in het midden van de 17de eeuw kunnen worden gedateerd. Deze chronologie sluit aan bij cartografische bronnen, die de oprichting van de betrokken gebouwen situeren in de tweede helft van de 17de of de eerste helft van de 18de eeuw (SOLVA, Archeologisch onderzoek, Lede Domein Mesen (09-LED-DM)).

De datering van de tweede bouwfase blijft minder eenduidig. In de funderingen van het oostelijke gedeelte werden scherven aangetroffen die dateren uit de tweede helft van de 18de en de 19de eeuw. Het is niet uit te sluiten dat deze fase samenvalt met een latere bouwfase waarvoor meer gegevens beschikbaar zijn (SOLVA, Archeologisch onderzoek, Lede Domein Mesen (09-LED-DM)).

Vondsten uit afvoeren die verband houden met de uitbreiding tot een T-vormig gebouw wijzen eveneens op een datering in de tweede helft van de 18de en de 19de eeuw. Bovendien werd deze uitbreiding gerealiseerd op een voormalige gracht die uiterlijk tegen het einde van de 18de eeuw was gedempt. Ook cartografische bronnen situeren deze verbouwing in de tweede helft van de 18de of de eerste helft van de 19de eeuw (SOLVA, Archeologisch onderzoek, Lede Domein Mesen (09-LED-DM)).

Servandoni is wegens zijn Italiaanse afkomst, algemeen als Giovanni Niccolò Servandoni gekend, in Engeland als John-Nicholas en in Frankrijk als Jean-Jérôme. Servandoni evolueerde van romantische landschapsschilder, naar podiumontwerper -eerst in theaters, later in publieke ruimte (o.a. Tuilerieën)- tot architect voor particulieren.

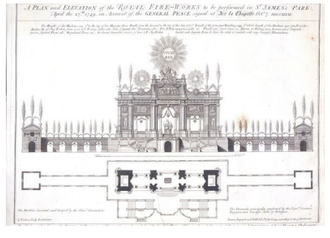
38: Zelfprortret van Giovanni Niccolò Servandoni, als architect en laureaat met de tweede versie van zijn winnend ontwerp voor Sint-Sulpice, 1736, Museum Versailles.

Als zoon van een koetsier, werd hij vanaf 1715 opgeleid in het atelier van de Italiaanse kunstschilder, architect en podiumontwerper, Giovanni Paolo Pannini (ook panini, °1691, †1765), een schilder die in zijn landschapsschilderijen het ruïnemotief en antieke monumenten integreerde.254 Als jonge man werd Pannini opgeleid in zijn geboortestad Piacenza door Giuseppe Natali en Andrea Galluzzi, later door de decorontwerper Francesco Galli-Bibiena die impressionante perspectieve maakte. In 1711 verhuisde hij naar Rome waar hij in de leer ging bij Benedetto Luti. In Rome werd Panini bekend als een decorateur van paleizen, waaronder de Villa Patrizi (1719-1725), het Palazzo de Carolis (1720), en het Seminario Romano (1721-1722). In 1719, werd Panini toegelaten tot de ‘Congregazione dei Virtuosi al Pantheon’. Hij doceerde in Rome aan de Accademie ‘di San Luca’ en in Frankrijk aan de Académie de France. Panini stierf in Rome op 21 oktober 1765255

Ook op romantische schilderijen met zichten en imaginaire beelden uit Rome, flaneren personen in ruïnes. Compositie met een grillig karakter (capriccio) verbeelden assemblages van aftakelende monumenten begroeid met muurflora tussen loof- en naaldbomen. Ruïneuze Arcaden, obelisken, praalbogen, tempels, zuilen, beelden en vazen waarvan hun grilligheid de schoonheid van verval benadrukken zijn een terugkerend motief en verklaren de fascinatie voor het mysterieus verleden van de klassiek Romeinse tijd. Zijn mysterieuze schilderijen roepen een romantisch beeld van artificiële landschappen die terug door de natuur worden ingenomen. Dit is ook terug te vinden bij zijn tijdgenoten, Giovanni battista Piranesi (°1720, †1778) en Robert Hubert (°1733 †1808), die eveneens zulke imaginaire en realistische architectuurcomposities van het antieke Rome maakten en zo hun invloed op het neoclassicisme hebben

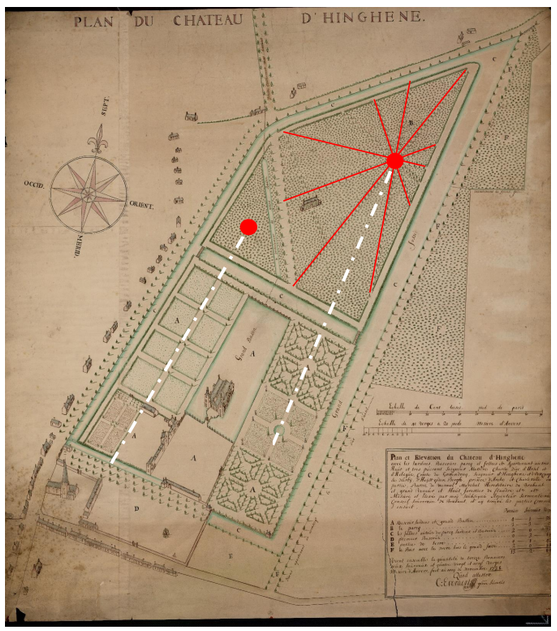
41: Ingekleurde gravure van het podium ‘de Tempel van de vrede’ in het St. James’s Park dat tijdens het spectakel in de vlammen opging. drie personen lieten er het leven bij.

40: Ets, Plan van de Tempel voor de Vrede in opdracht van George II voor het koninklijk vuurwerk in het St. James’s Park, Servandoni, 1740, British Galleries, room 52f, case WS.

39: Handgekleurde ets, Aankondiging van het koninklijk (George II) vuurwerk met muziek van George Frideric Handel aan Whitehall op de Theemsrivier op 15 mei 1749 ter ere van de beïndiging van de successie-oorlog (1748).

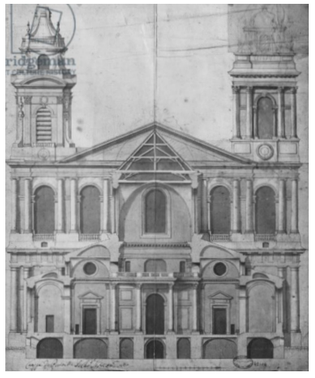
45: De laterale zij-assen dringen verder door dan de centrale as en bieden perspectief op solitaire bomen: de Bruyn tekent een boom in de doolhof; Everaaert tekent een boom in het kabinet van het sterrebos. De conventionele haag die het sterrebos omzoomd bleef dus ter hoogte van het parterre achterwege om perspectief te bieden op het kabinet.

46: 1777: Ferrariskaart © Geoportaal

42: De kerk van Sint-Sulpice in Parijs naar ontwerp van Giovanni Niccolò Servandoni (1732 en 1736, gegraveerd door Blondel, 1736

43: De kerk van Sint-Sulpice in Parijs naar ontwerp van Giovanni Niccolò, Servandoni 1740, brideman images, foto, XIR346075

44: Saint-Sulpice, Parijs, foto Wikipedia.

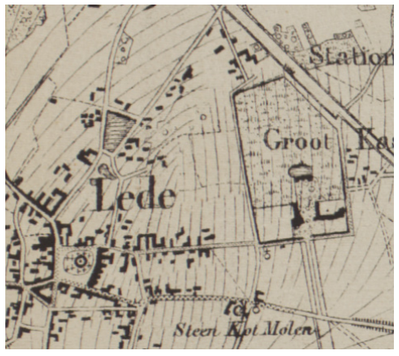
51: 1830-1833: Kadasterplan, sectie F, percelen van 1 tot 1041, 'het Dorp' (bron: Agatha.arch)

Vermoedelijk in de eerste helft van de 19de eeuw werd het park heraangelegd in landschappelijke stijl. De kleine vijver achter het kasteel is het restant van de voormalige walgracht, getuigt hiervan in de Atlas der Buurtwegen (1841). Het neerhof kende in deze periode uiteenlopende industriële bestemmingen: van modelstokerij tot azijnmakerij, vervolgens suikerfabriek en jeneverstokerij, nadien weverij en tenslotte een tabaksfabriek. Het werd waarschijnlijk meerdere keren verbouwd, uitgebreid en ingericht geacht de functie van de toenmalige industrie. Daarbuiten is er weinig informatie hoe het domein er heeft uitgezien. Met de aanleg van de spoorweg Aalst – Gent rond de periode van midden 19de eeuw , wordt de noordoostelijke hoek afgesneden van het domein, zoals aangegeven op Vandermaelen (1846).

47: 1843-1845: Atlas der Buurtwegen © Geoportaal.

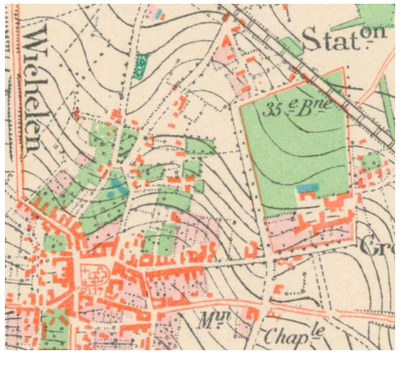

49: 1846-1854: Vandermaelenkaart © Geoportaal.

48: 1842-1880: Poppkaart © Geoportaal.

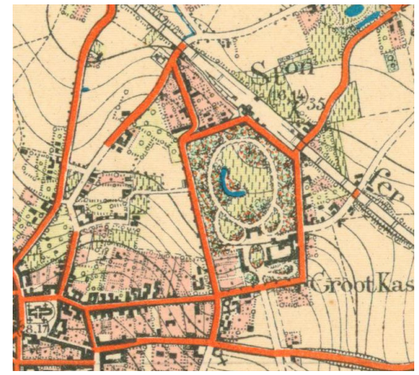

50: 1879: Militaire stafkaart © NGI.

Pas vanaf 1884 wordt door middel van een verkoopsaffiche de landschappelijke ingrepen helder beschreven; *"Een mooi en magnifiek domein, genaamd het kasteel van Lede, een adellijk landgoed, gelegen te Lede, tegenover het station en parallel met de spoorlijn Aalst naar Gent, slechts een stoomwolk van Brussel verwijderd. Het domein beschikt over een ruim kasteel met twee verdiepingen en 35 meter voorgevel met ondergrondse wijnkelders, bierkelders, voorraadkamers voor fruit, groenten en kolen en een bakoven. Groot koetshuis met stalling voor rijtuig en 6 paarden, overdekte bergplaats, zadelmakerij, slaapkamer voor huispersoneel, graanzolder, woning voor tuinier, industrieel gebouw, en boerderij, kippenhok, pompen, citernen, grote vijver, gazons, park met bomen, struiken en gewassen, aangelegde dreven welke met 2 ijzeren hekkens toegankelijk zijn.* De spiegelvijver achteraan het kasteel verdwijnt. Een centraal gazon met J-vormige serpentine vijver en omgevende sierbeplanting worden doorsneden door een grote rondweg bestaande uit beuk en populier, vermoedelijk in deze periode aangeplant. Moestuinen ten zuidwesten, die nog steeds ongewijzigd zijn sinds de barokke periode. De moestuin ten zuidoosten werd voordien weergegeven als moestuin, nu geometrisch invuld.

Op de topografische kaart van 1893 is een parkaanleg in laat-landschappelijke stijl weergegeven. De structuur van 1884 is vrijwel ongewijzigd, hoewel dit anders wordt weergegeven. De grote rondweg en twee kleine lussen ten oosten en westen van het kasteel zijn nog steeds duidelijk leesbaar, al kent de vijver een grote afwijking met 1884 en heden. Dus vermoedelijk is dit niet correct gekarteerd.

52: 1893-1904: Militaire stafkaart © NGI.

53: Pentekening van de zuidgevel opgemaakt bij de verkoop in 1884 © uit Scriptie C. De Caluwe.

54: 1897-1918: ongedateerde prentbriefkaart met achtergevel van het kasteel © Delcampe.

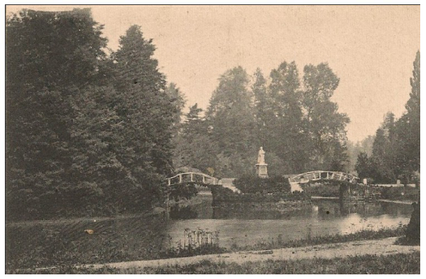

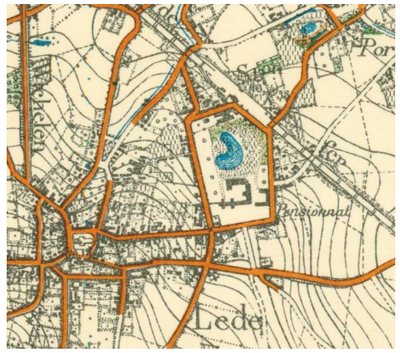

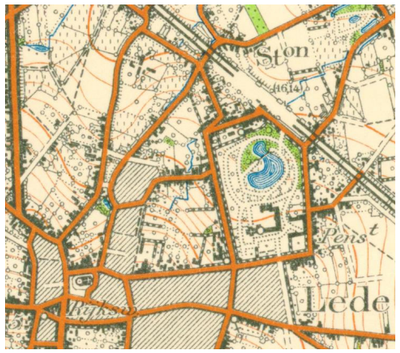

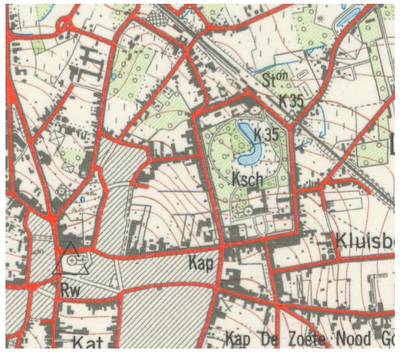

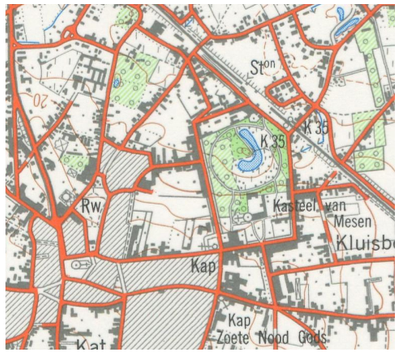
55: 1909: Militaire stafkaart © NGI.

56: 1939: Militaire stafkaart © NGI.

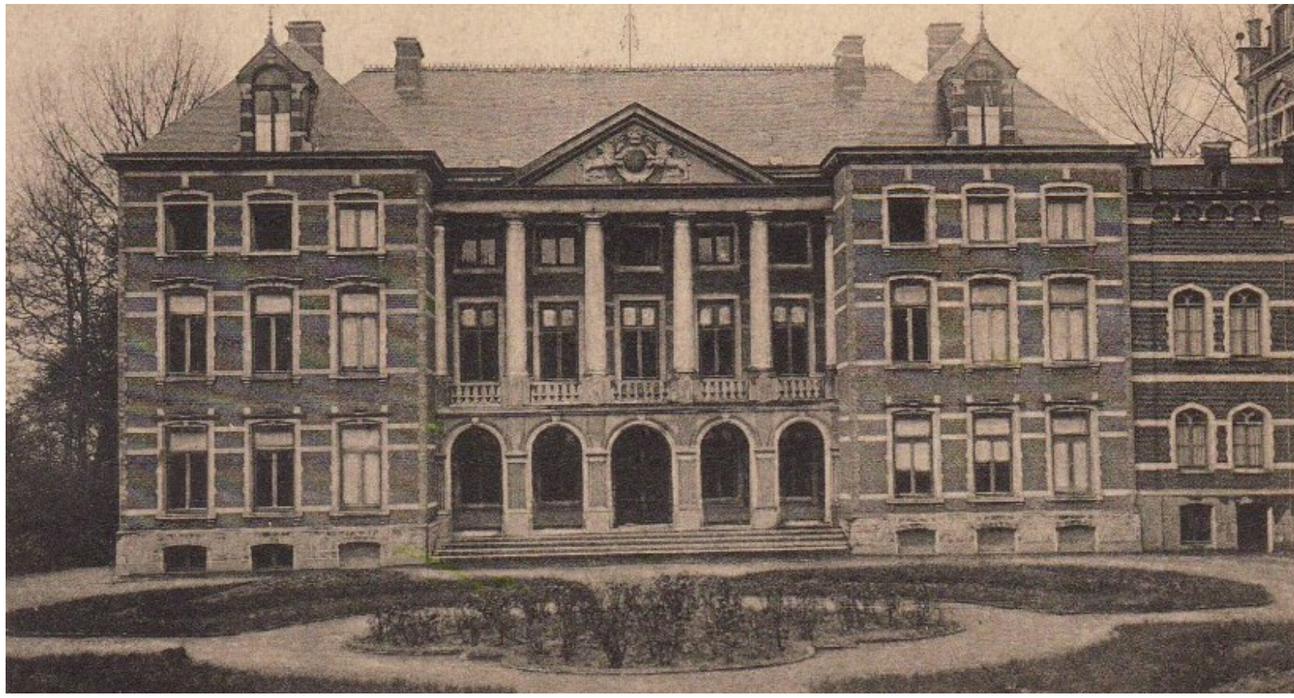

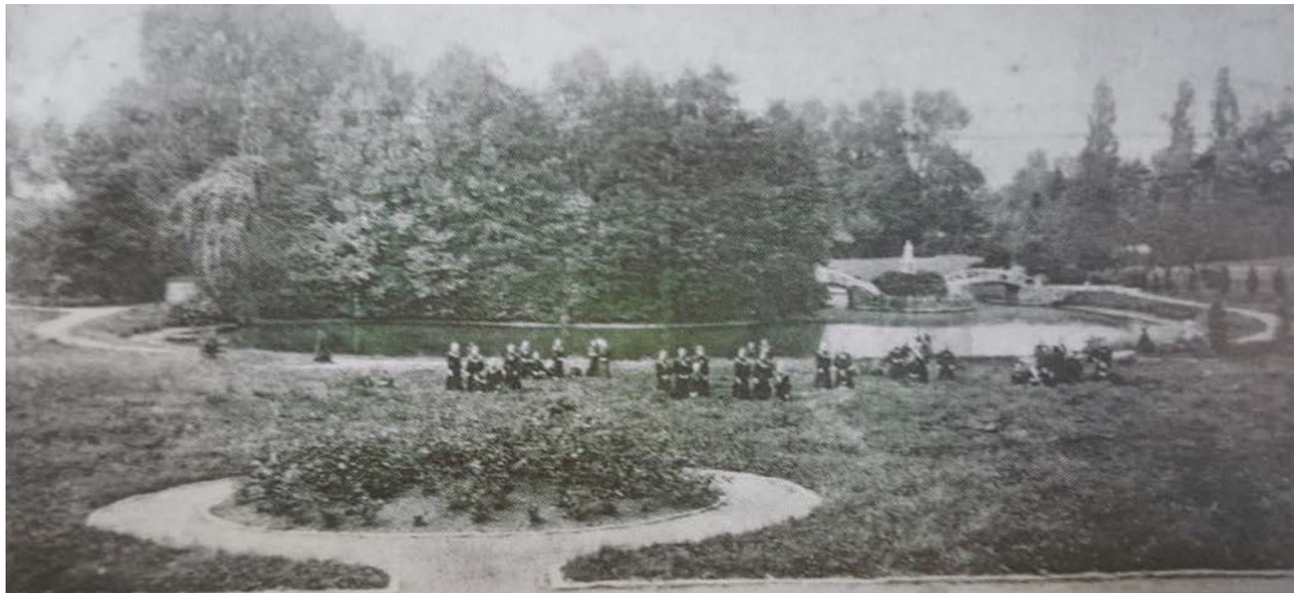
57: 1846-1854: Vandermaelenkaart © Geoportaal.

58: 1879: Militaire stafkaart © NGI.

Het park ondergaat een laatste grote wijziging in de eerste helft van de 20ste eeuw (topografische kaart van 1938): de vijver wordt vergroot en het padenpatroon met behoud van de rondweg uitgebreid. Langs de westzijde wordt een boomgaard ingericht die als fruitweide gebruikt werd. Twee tuinbruggen met in het midden een eilandje met beeld van Sint Augustinus worden aan de noordelijke uitstulping van de vijver opgericht.

Vandaag is het domein ingericht als openbaar park. Het park is aangelegd in landschappelijke stijl, met centraal een door een bron gevoede, J-vormige vijver die halverwege wordt overspannen door twee tuinbruggen en verbonden is met een centraal eilandje. Bij de westelijke tuinbrug zijn nog de oorspronkelijke kettingpalen bewaard gebleven. Langs de westzijde is de voormalige rondweg nog duidelijk herkenbaar als een beeldbepalende beukendreef.

De omheiningsmuren die vroeger het volledige domein afbakenden, zijn slechts fragmentarisch bewaard gebleven en grotendeels vervangen door een draadafsluiting. In de verdwenen westelijke muur zijn nog spijkers zichtbaar, wat erop wijst dat deze ook als fruitmuur werd gebruikt. Op de fruitmuur rond de voormalige moestuin komen onder meer muurleeuwenbekje en muurvaren voor.

Aan de toegang tot het domein is nog één van de twee markante bruine beuken behouden gebleven die oorspronkelijk de hekpijlers flankeerden. In de zuidoostelijke hoek, ter hoogte van de vroegere bijgebouwen, bevinden zich bovendien nog verschillende oude notenbomen.

59: 2026: RGB © Geoportaal.

60: Foto rondweg beukendreef (Bron: AH, 2025)

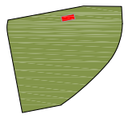

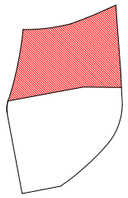
>1583

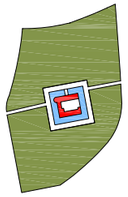
>1583

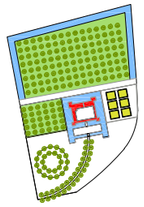
Transitie

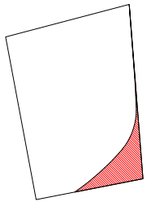
1629

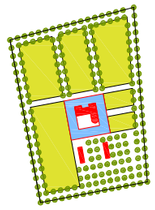
1644

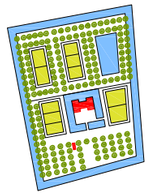
Transitie

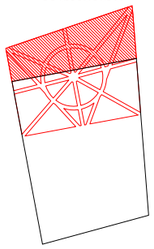
1745

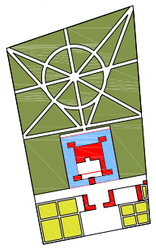
1745-1748

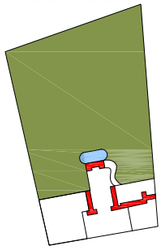
Transitie

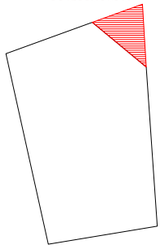
1777

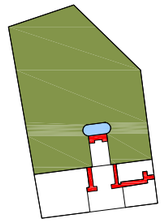
1843-1845

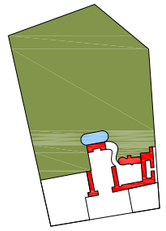
Transitie

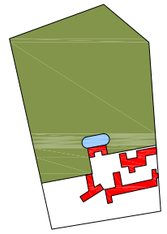
1846-1854

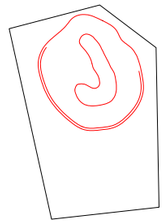
1842-1880

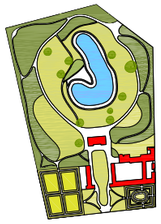
1879

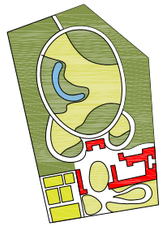
Transitie

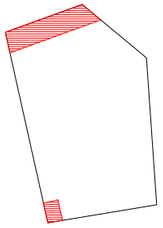
1884

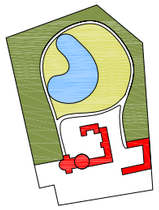
1893-1904

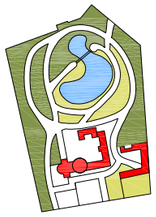
Transitie

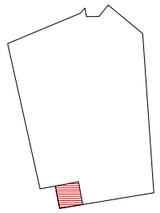
1909

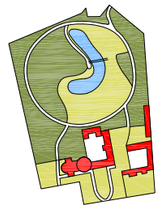
1939

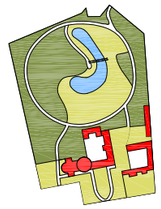
Transitie

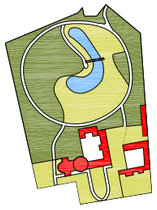
1969

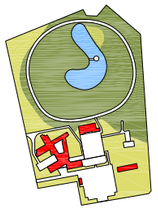
1981

1989

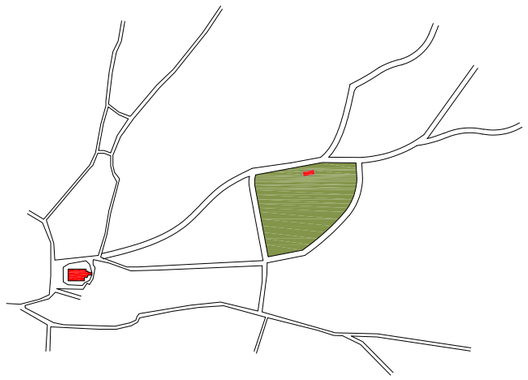

2026

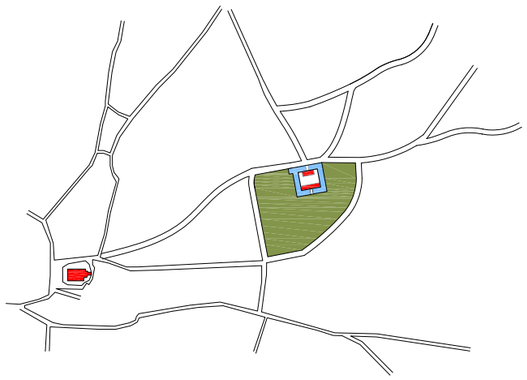

61: Ruimtelijke evolutie van het kasteeldomein (bron: AH, 2026)

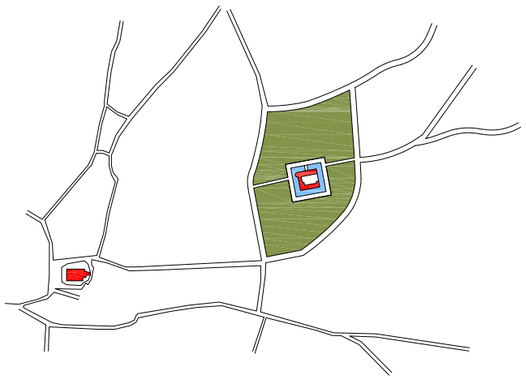
>1583

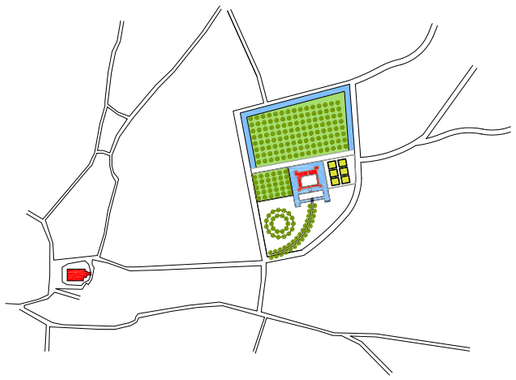
1583

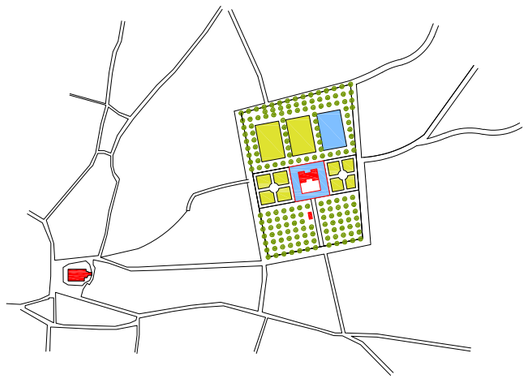
1629

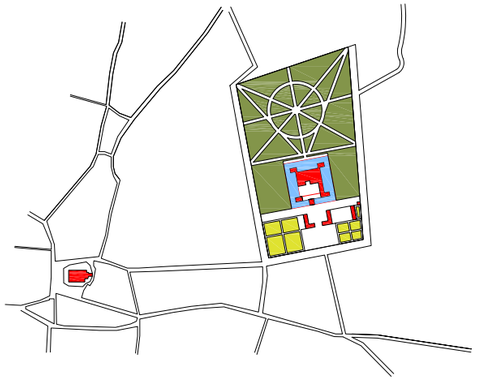
1644

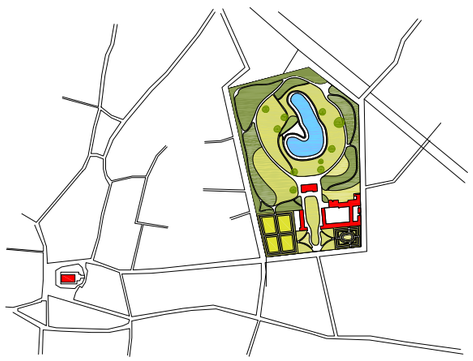
1745

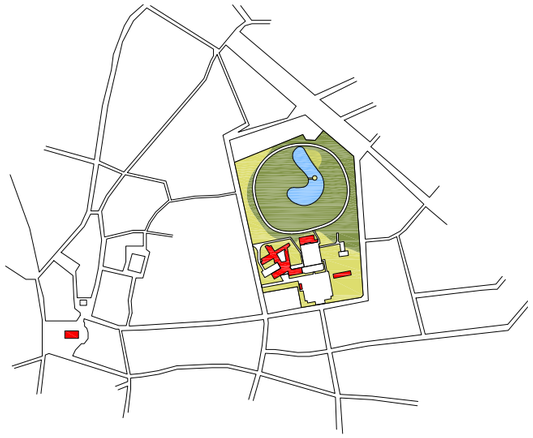
1777

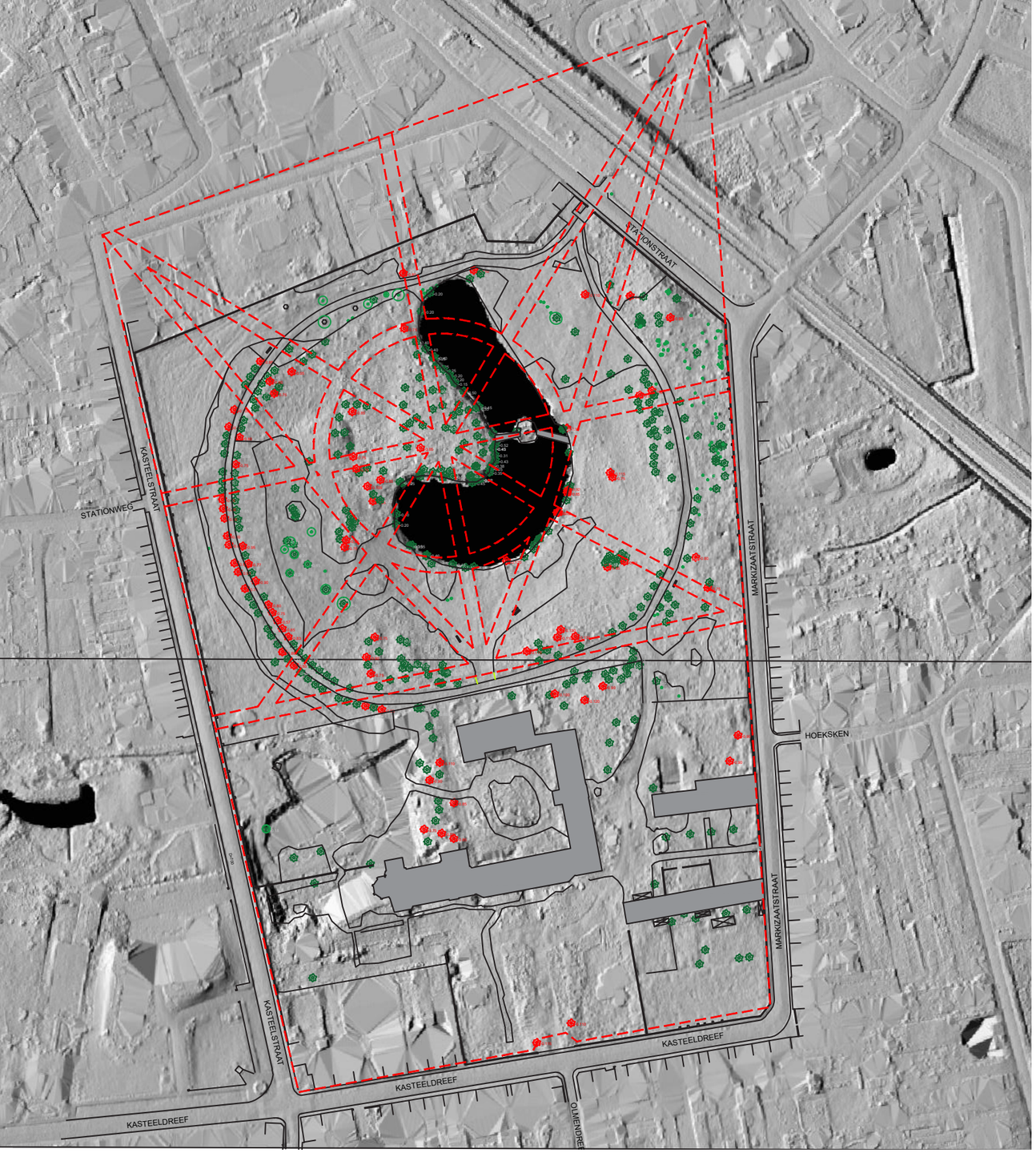
1884

2026

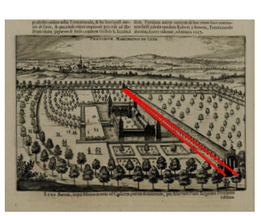
62: Ruimtelijke evolutie van de wegeninfrastructuur rondom kasteeldomein (bron: AH, 2026)

Renaissance perceelgrens en hoofdas

Renaissance loofgang

Servandoni rondgang en tuinmuren

Middelpunt bepaald door relict slotgracht

Doorgang station bepaald door Servandoni dreef

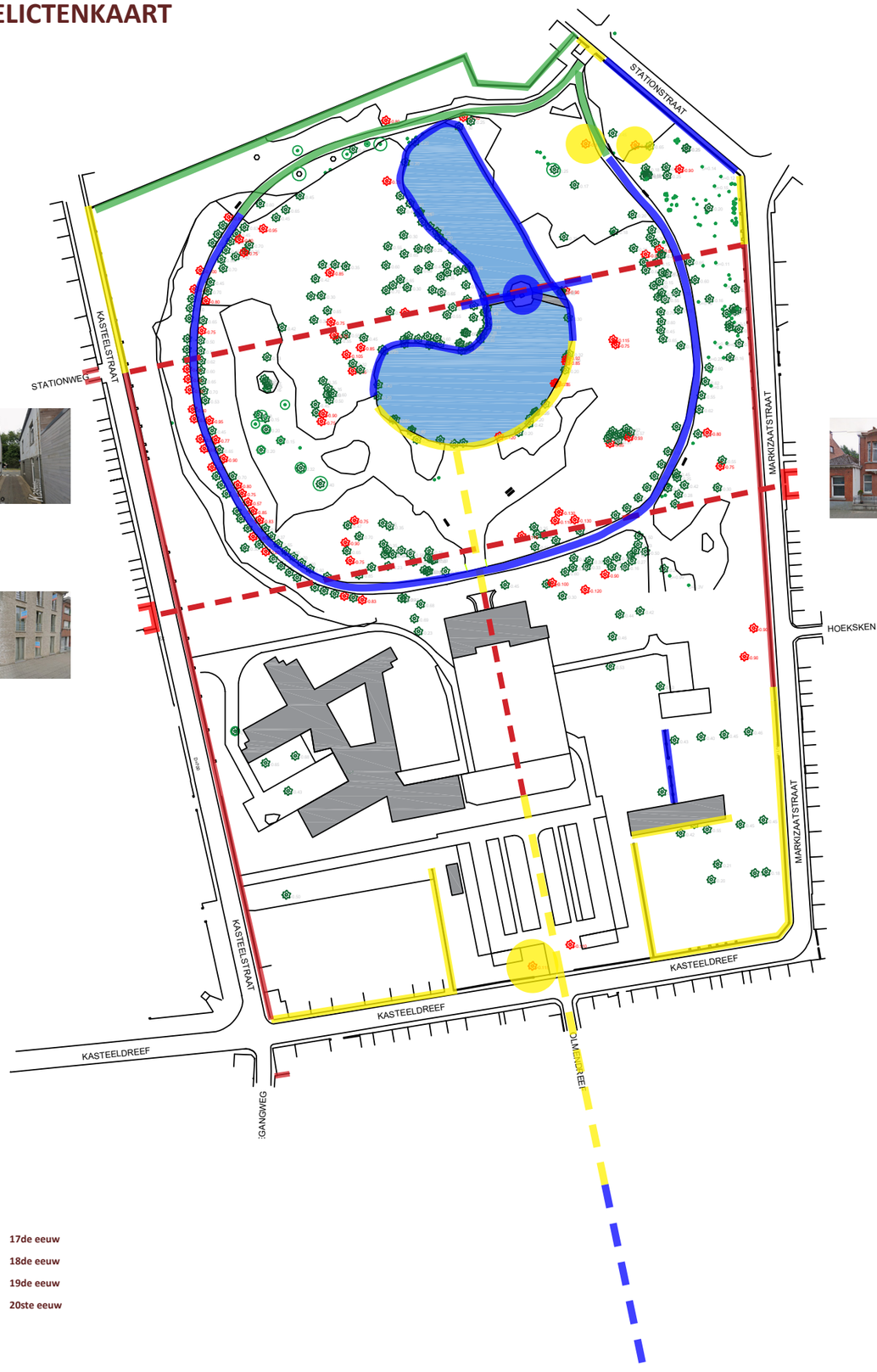

RELICTENKAART

- 17de eeuw
- 18de eeuw
- 19de eeuw
- 20ste eeuw

3) Inventarisatie van de huidige toestand

Dit hoofdstuk beschrijft eerst de positie van het domein in het huidige landschap op macroniveau en vervolgens op microniveau. Themakaarten geven de actuele parktoestand in detail weer. De landschappelijke inbedding wordt benaderd vanuit een fysisch-geografisch en landschapsecologisch perspectief. De genese van het landschap wordt ontrafeld aan de hand van een hiërarchisch geordend analysekader met zeven sleutelcomponenten die de landschapsstructuur en -dynamiek bepalen: klimaat, geologie, reliëf, geomorfologie, grondwater, oppervlaktewater en bodem (Milieubeleid Vlaanderen, 2002: 2).

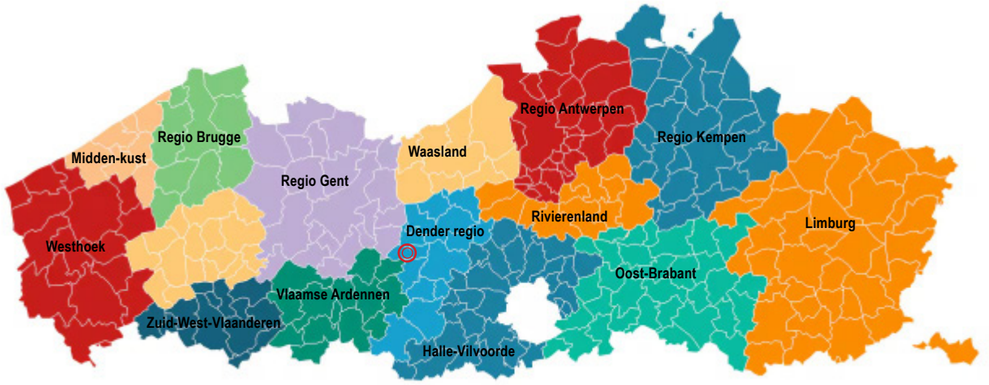
Ecodistricten

Vlaanderen werd in 1993 opgedeeld in ecodistricten, die vervolgens werden gegroepeerd tot ecoregio's. Deze afbakening weerspiegelt de relatie tussen de abiotische omgeving en de vegetatiesamenstelling. Het projectgebied van het markizaatdomein Lede bevindt zich binnen de Midden-Vlaamse Heuvelrug Noord (7.1).

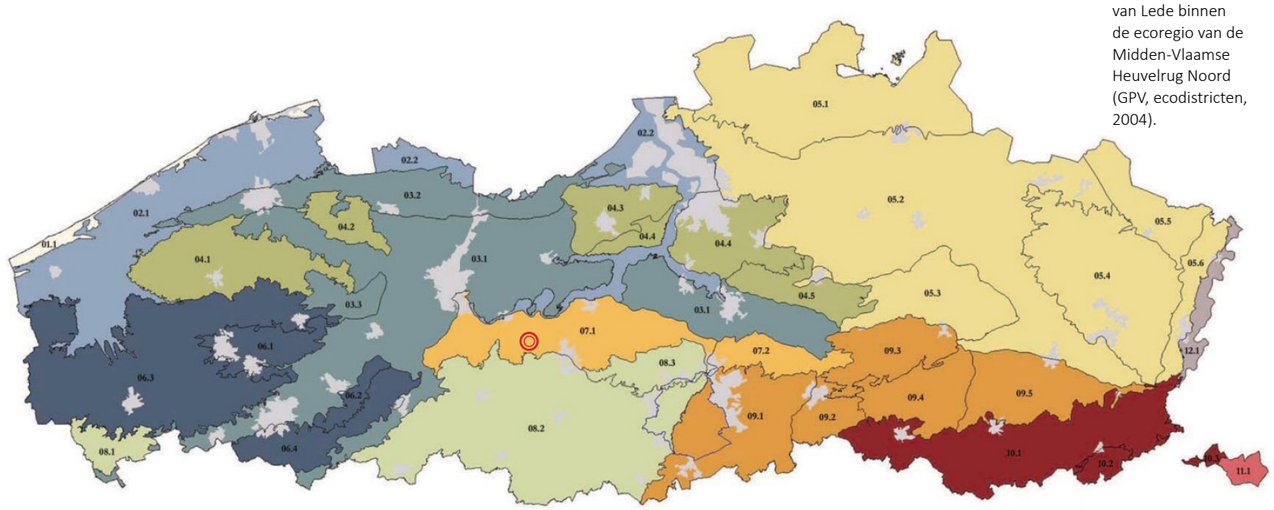
De Midden-Vlaamse Heuvelrug Noord wordt gekenmerkt door een weinig tot matig geaccidenteerd Tertiair glooiend landschap waarop voornamelijk zandlemige eolische gronden werden afgezet. De noordgrens komt overeen met de zuidgrens van het 'Pleistoceen riviervalleiendistrict' (geologische grens op basis van de 0-meterlijn van het Tertiair, dewelke overeenkomt met de historische Vlaamse vallei) en de grens van de gebieden van de Getijdenschelde ('Getijdenschelde- en -poldersdistrict') De zuidgrens met het 'Zuid-Vlaams lemig heuveldistrict' en het 'Lemig Brabants cuestadistrict' wordt gevormd door een texturele en topografische overgang. De oostgrens met het 'Vochtig BenedenDijledistrict' komt overeen met de meest westelijke verspreiding van de Formatie van Brussel (dagzomend).

Het district vormt in feite een overgangszone tussen het 'Pleistoceen riviervalleiendistrict' (Vlaamse vallei) in het noorden en het 'Zuid-Vlaams lemig heuveldistrict' in het zuiden. In principe zijn dergelijke gebieden soort- en gradiëntrijk, waarbij naast de typische ecosystemen van zandige en lemige gebieden ook allerlei soorten voorkomen die aan gradiënten gebonden zijn. Het is een bijna open kouterlandschap met nat bos en weiden in de depressies.

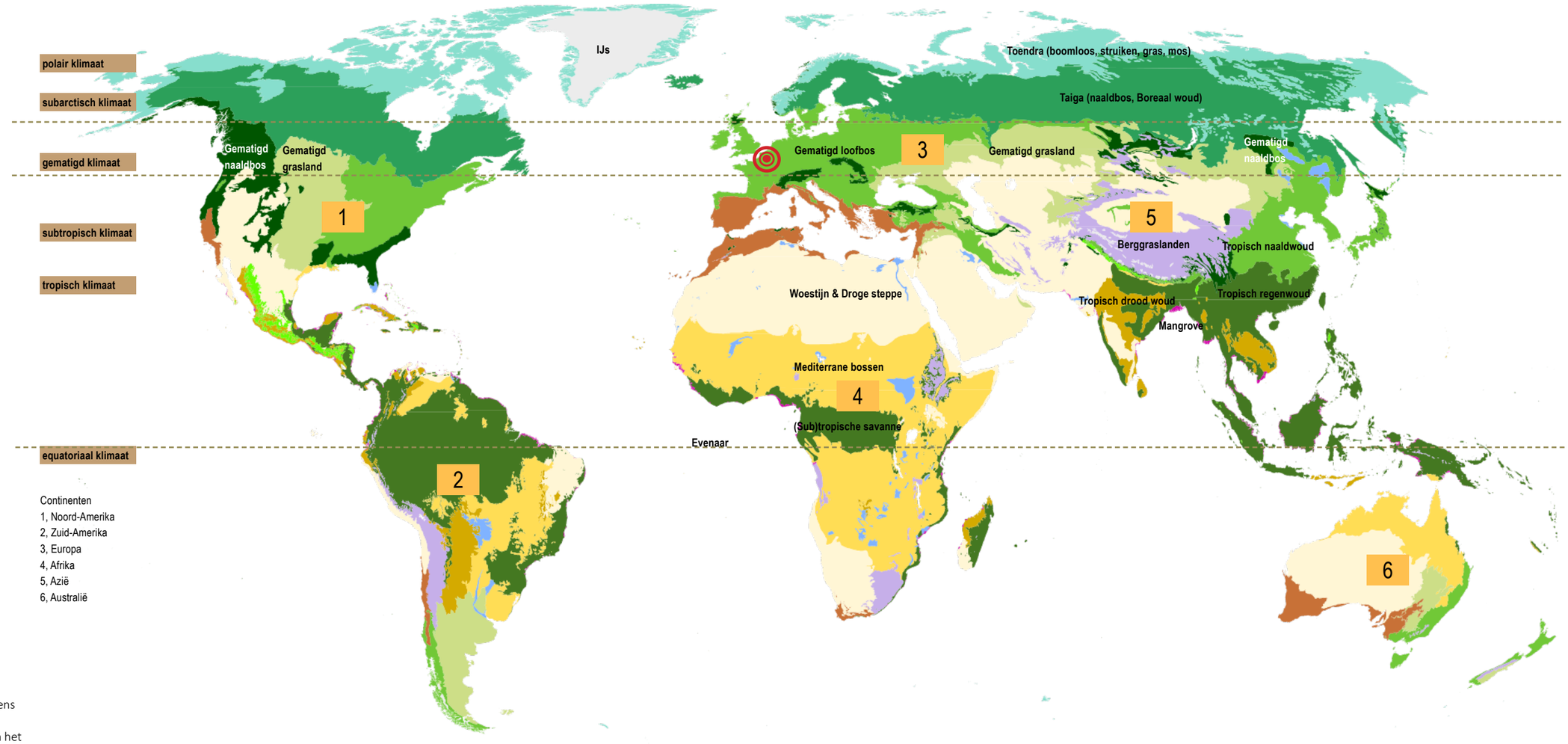
Het Markizaat van Lede ligt in de langgerekte 'ecoregio van de Midden-Vlaamse overgangsgebieden' (07.1) dat behoort tot het 'Midden-Vlaams glooiend zandleemdistrict' (07). Dit ligt zuidelijk van 'ecoregio van de polders en de getijdenschelden' (02.2) en ten noorden van de 'ecoregio van de zuidwestelijke heuvelzone' (08.2).

63: Het Markizaatdomein van Lede in de Dender regio (Vlaanderen bestaat uit 15 referentieregio's, 2023).

64: Het Markizaatdomein van Lede binnen de ecoregio van de Midden-Vlaamse Heuvelrug Noord (GPV, ecodistricten, 2004).

65: Biomen wereldwijd, volgens de vegetatie- en klimaatzones van het WWF, geven inzicht in de verspreiding en vestigings-mogelijkheden van plantensoorten (WWF).

Klimaat

Lede kent een gematigd klimaat. En ligt in een kleine koele enclave van de plantenhardheidzone 8a (-12.2°C to-9.4°C) in de ruime omgeving van de 8b tot-9,4°C.

Het klimaat van het gebied is gematigd en vochtig, met een gemiddelde luchttemperatuur van 10°C (jaargemiddelde). De gemiddelde maximale temperatuur bedraagt 13,7° C met gemiddeld 1602 uren zonneschijn en 67 dagen vorst. De gemiddelde jaarlijkse neerslag bedraagt 744 mm, tamelijk gelijkmatig verdeeld over het jaar (ca 205 mm in mei, juni en juli). De vegetatieperiode (temperatuur hoger dan 10°C) duurt van 25 april tot 10 oktober.

66: De vijf Belgische winterhardheidzones volgens de USDA-schaal in °C (plantmap).

67: Kaart van de landbouwstreken van België (Agentschap Landbouw en Visserij, lv.vlaanderen.be, 2022).

Geologie

De geologie van Lede is een eolische, quartaire afzetting dat rust op een maritieme tertiaire afzetting.

Tertiaire bodemlagen

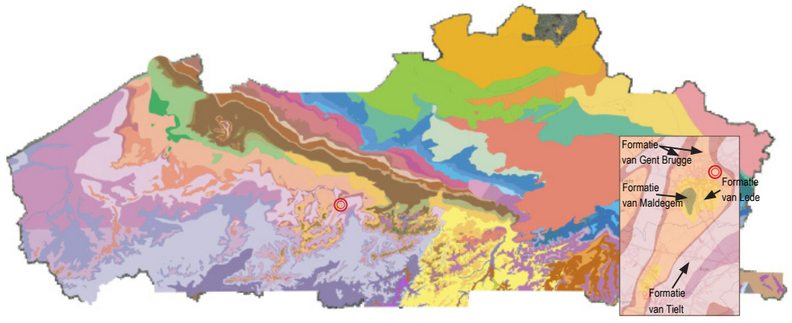
De tertiaire afzettingen volgen globaal de stroomrichting van de zijbeken van de Dender. Volgens onderzoek van Solva 2014, bestaat de ondergrond van het kasteelpark uit groen tot grijsgroen fijn zand, soms kleihoudend, plaatselijk dunne zandsteenbankjes, glauconiethoudend, glimmerhoudend (Lid van Vlierzele). De formatie bestaat grotendeels uit mariene glauconietzanden van het Lid van Vlierzele, afgezet in een verondiepende zee die het noorden van België bedekte in het Ypresiaan (rond 50 miljoen jaar geleden, in het Vroeg-Eoceen). Die zone wordt omgeven door blauwgrijze tot donkergrijze klei, dunne zandlensjes, organisch materiaal, pyrietachtige concreties (Lid van Merelbeke). Beide leden behoren tot de Formatie van Gentbrugge.

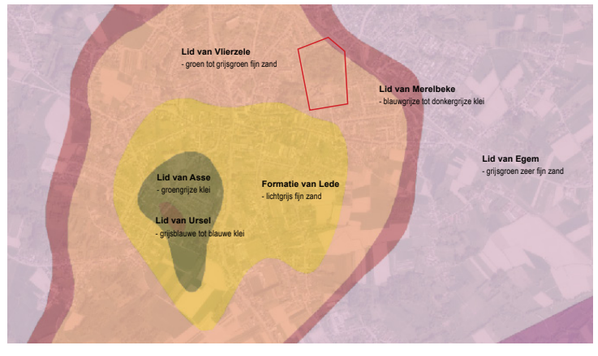
Het dorp rust op een kern van lichtgrijs fijn zand, soms kalksteenbanken, kalkhoudend, fossielhoudend (Nummulites variolarius), soms glauconiethoudend, basisgrind (Formatie van Lede) en groengrijze klei, zandhoudend, sterk glauconiethoudend, plaatselijk grof glauconietzand (Formatie van Maldegem). Deze formatie staat lokaal bekend als Lede-steen, een lichtgekleurde, fijnkorrelige natuursteen die historisch werd ontgonnen en veelvuldig werd gebruikt als bouwmateriaal in Oost-Vlaanderen en daarbuiten. Het reliëf is zwak golvend en weerspiegelt de afwisseling tussen de hardere kalkzandsteenlagen van de Lede Formatie en de zachtere bovenliggende leemafzettingen. Deze geologische opbouw verklaart zowel het open landschap als de goede bodemkwaliteit en heeft een duidelijke invloed gehad op de historische bewoning, bouwtraditie en landgebruik in en rond Lede.

Qartaire bodemlagen

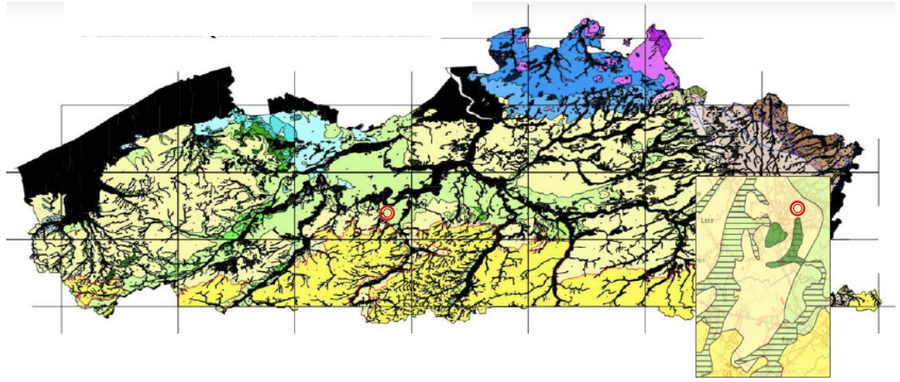
De bovenste deklaag bestaat uit windafzettingen van zand tot silt van het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen) of Vroeg-Holoceen (ELPw) met eventueel hellingsafzettingen van het Quartair (HQ). Geen Holocene en/of Tardiglaciale afzettingen bovenop de Pleistocene sequentie (1).

68: Het projectgebied heeft een ondergrond behorend tot de Formatie van Gent Brugge, weergegeven op de tertiair-geologische kaart van Vlaanderen, met detailuittreksel (GPV, 2022).

69: Het projectgebied op de quartair-geologische kaart van Vlaanderen, met detailuittreksel. Afwezigheid van Holocene en/ of Tardiglaciale afzettingen bovenop de Pleistocene sequentie (1) (geel) (GPV, 2022).

DENDERMONDE

WICHELEN

SCHELDE

OUDEGEM

GIJZEGEM

GROOTEBEEK

DENDER

MOLENBEEK

LEDE

HOFSTADE

OVERIMPE

ERONDEGEM

TER ERPENBEEK

AALST

OTTERGEM

Topografie

De landschappelijke situering van Lede wordt bepaald door haar ligging in de Denderstreek, een regio met een zacht golvend reliëf in het zuidoosten van Oost-Vlaanderen. Het landschap bestaat hoofdzakelijk uit open landbouwgebieden, afgewisseld met dorpskernen, verspreide bebouwing en kleine groenzones. Lede ligt in de overgang tussen de hoger gelegen leemgronden van het Vlaamse binnenland en de lagere, nattere gronden van de Dendervallei, die gevormd worden door de nabijgelegen rivier de Dender. Hoewel de Dender zelf grotendeels net buiten het gemeentelijk grondgebied stroomt, heeft ze het landschap en de bodemstructuur sterk beïnvloed. Kenmerkend zijn de vruchtbare bodems, het overwegend open zicht en het ontbreken van sterke reliëfverschillen, wat Lede een typisch landelijk en kleinschalig Oost-Vlaams landschap geeft..

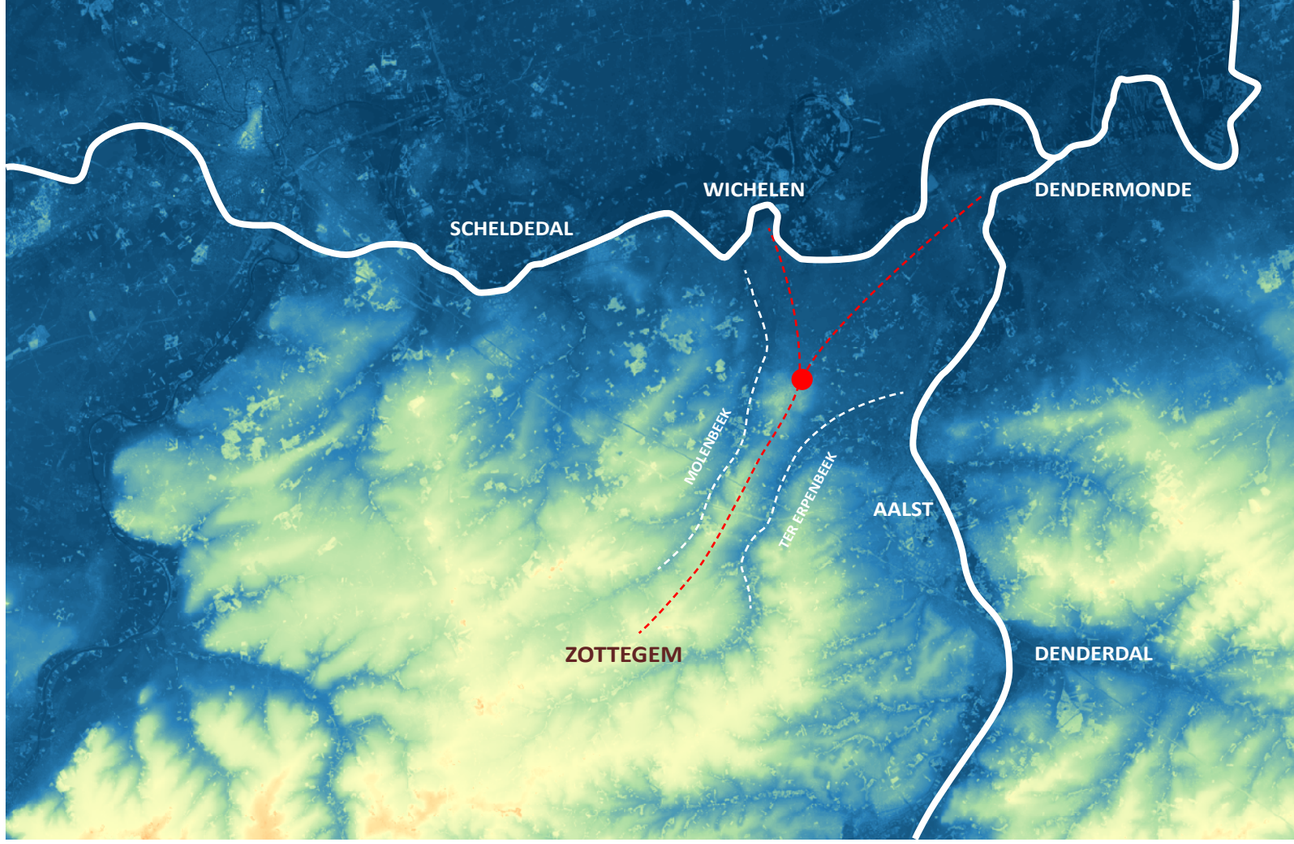
Topografisch ligt Lede aan de voet van een noordelijke uitloper van de Vlaamse Ardennen richting Scheldevallei. De langgerekte heuvelrug helt van circa 100 m hoogte bij Zottegem naar ongeveer 7 m in de Scheldevallei en vormt het interfluvium tussen Schelde en Dender. De dorpskern ontwikkelde zich op een licht verheven donk op circa 40 m TAW, waar meerdere bronzones ontspringen. Die hooggelegen bronnen (stuwwarergrond) boden gunstige vestigingskansen voor de ontwikkeling van een zeer oude nederzettingskern die uitgroeide tot het Huidige Lede. De micro-interfluvia van de dorpsbeken die noordelijk en nooroostelijke stromen vormen zwakke ruggen. Het kasteel ligt op de waterscheiding van de Grotebeek die bij de kerk ontspringt en de Spechtmeersbeek die in het Speckaert gehucht ontspringt.

Door het aflopende reliëf ligt de Grotekappellaan (ca. 39,8 m TAW) hoger dan de Sint-Martinuskerk (14de eeuw, ca. 28,0 m TAW). Het kasteel (+20 m) bevindt zich zuidelijker wat lager op een terrein dat 10 meter noordoostelijk afhelt, van 25 m naar 15 mTAW.

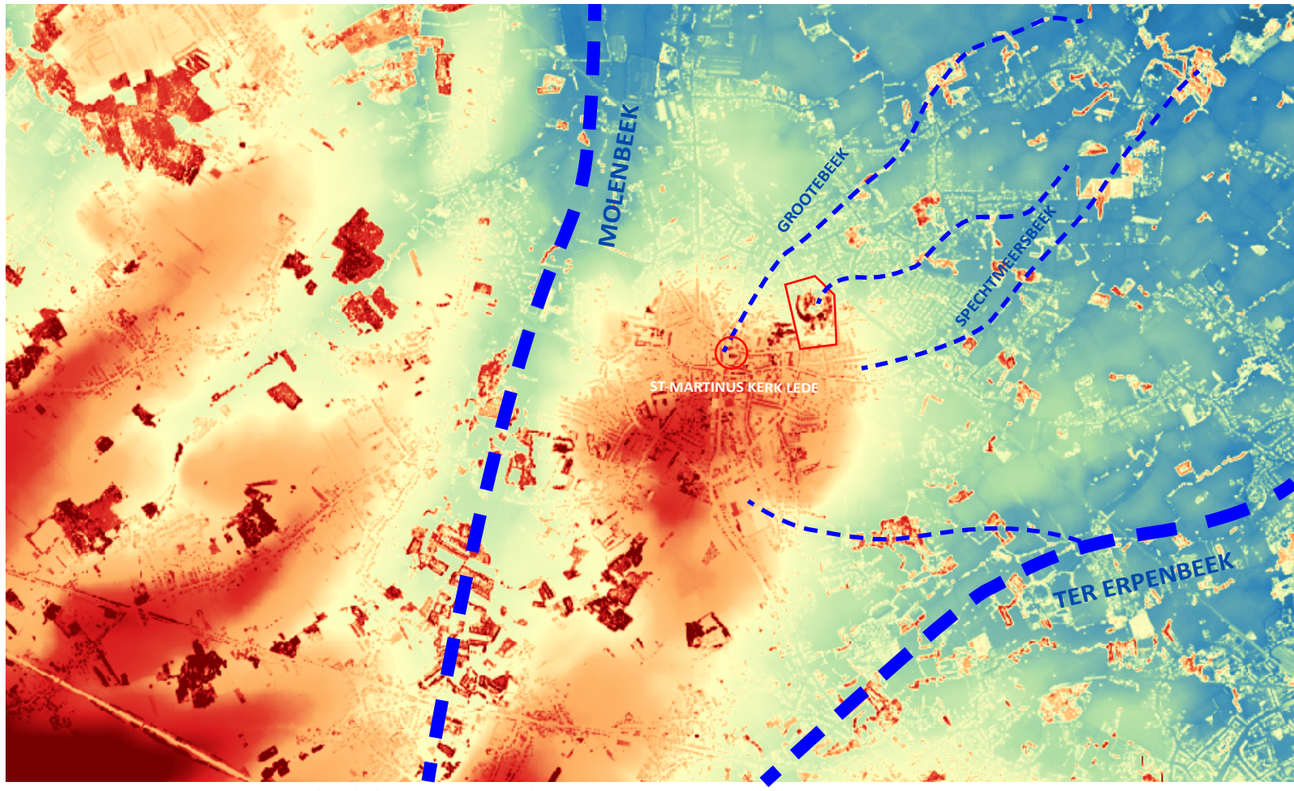
Geomorfologie

Hoewel de Quartaire afzettingen een verzachting van het Tertiaire landschap teweegbrachten, is het reliëf in hoofdzaak als een erosiereliëf te beschouwen.

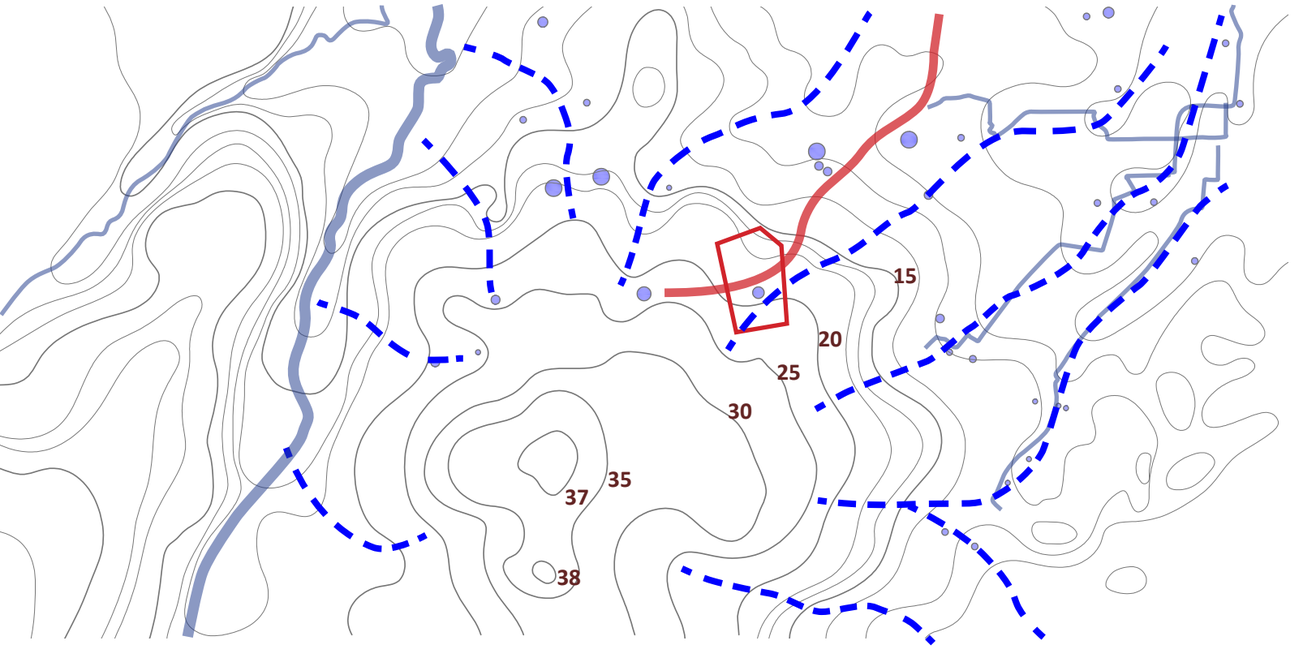
Geomorfologisch ligt het kasteel op macroniveau in de overgangszone van de Vlaamse Ardennen (zuiden) naar het Scheldedal in het noorden. Op Mesoniveau ligt het in de Oostelijke Vlaamse Laagvlakte op een weinig verheven dekzandrug van het Schelde-Dender Interfluvium. De grote riviersystemen van de Schelde en Dender hebben zich ondiep ingesneden in het zwak golvend dekzandplateau.

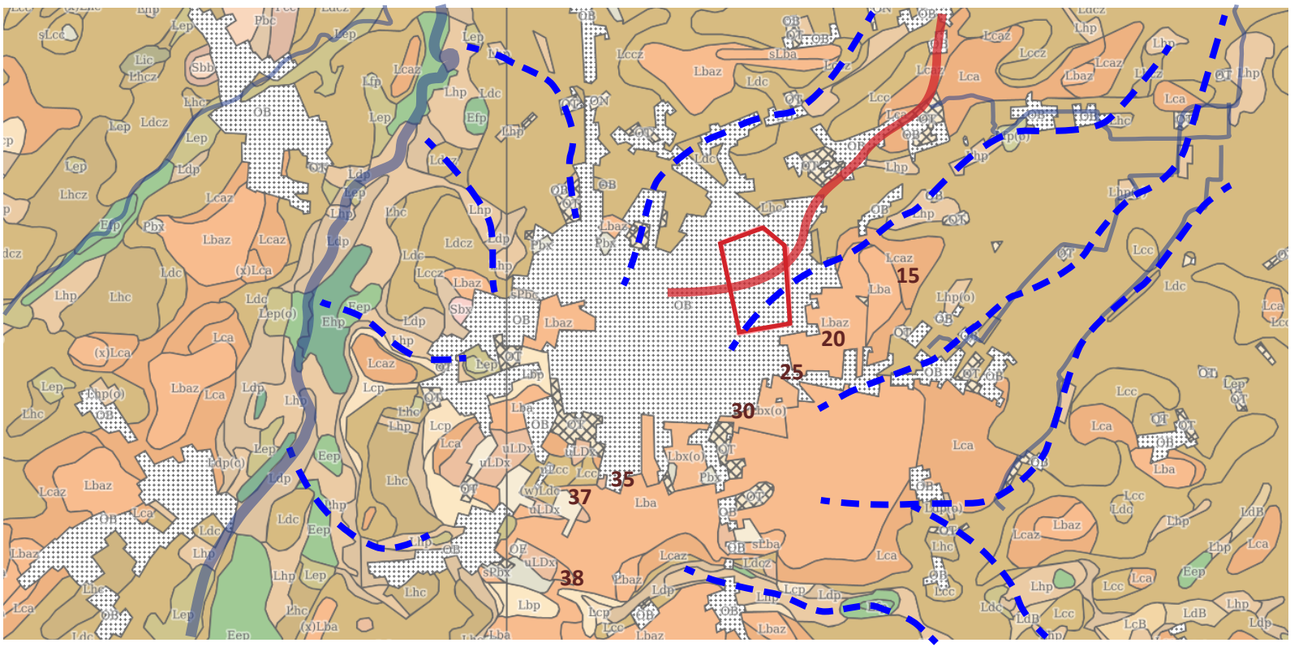
70: GPV, Digitaal hoogtemodel, hillshade (bron: remotesensing.vlaanderen)

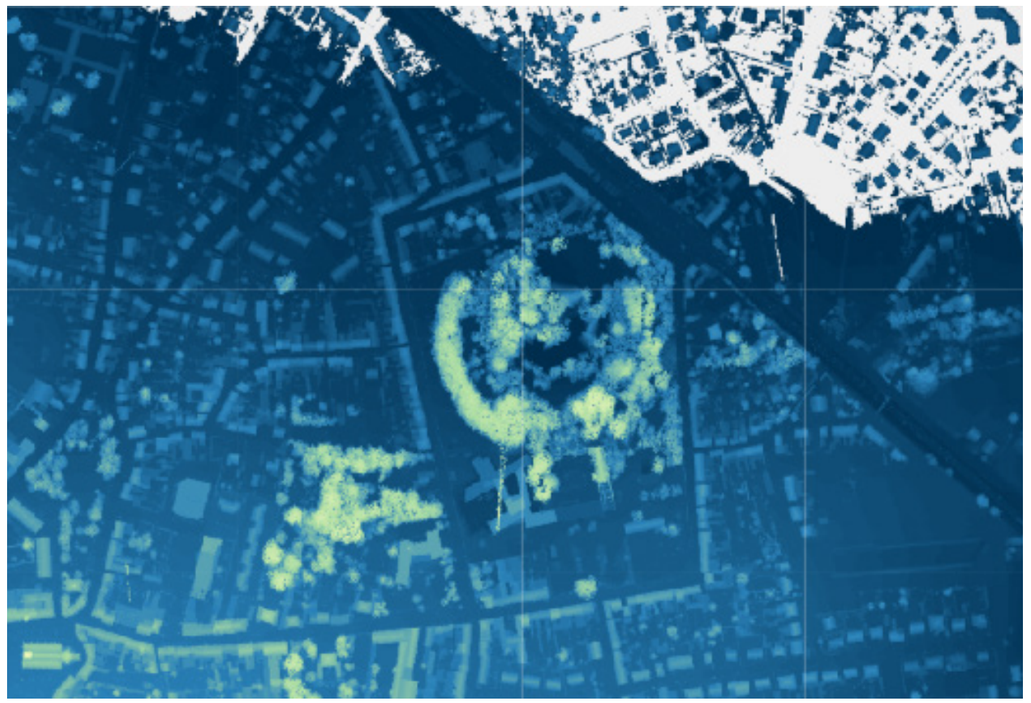
71: GPV, Digitaal hoogtemodel, hillshade (bron: remotesensing.vlaanderen)

72: Hoogtelijnen Lede met aanduiding historische waterlopen in combinatie met waterbronnen. (bron: AH, 2026)

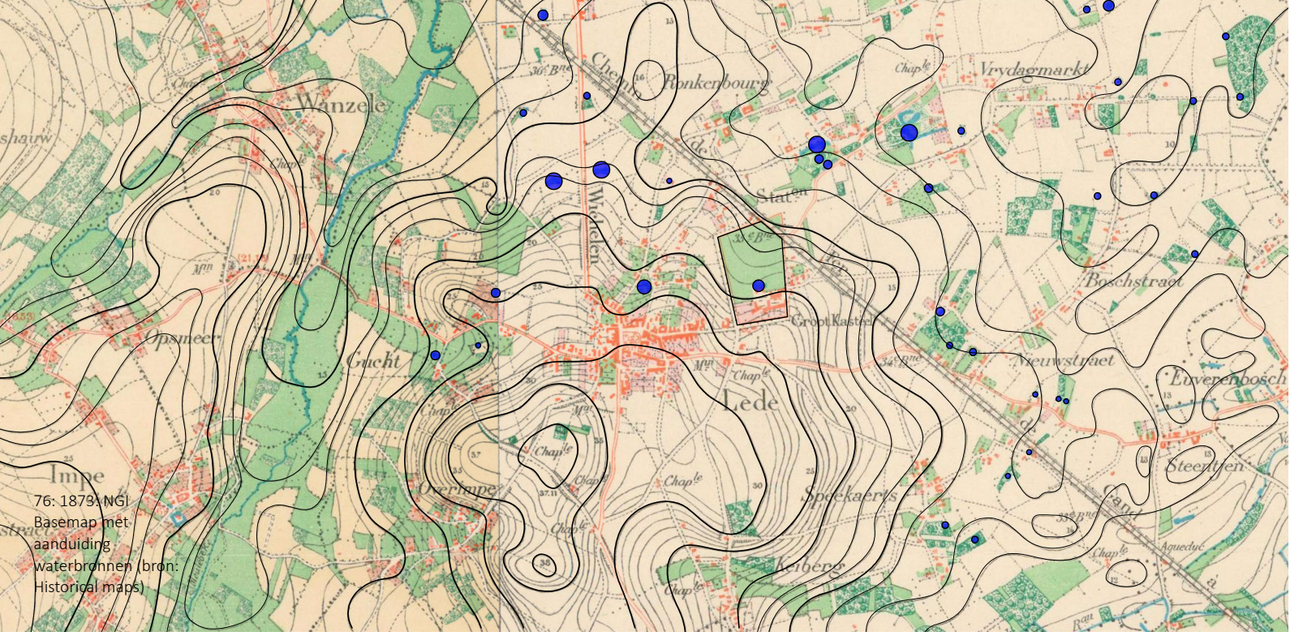

73: Bodemtypes Lede met aanduiding historische waterlopen in combinatie met waterbronnen. (bron: Geoportaal, 2026)

74: GPV, Digitaal hoogtemodel, hillshade, 25 cm (bron: remotesensing. vlaanderen)

75: Deze reeks van hoogtemodellen geeft de stijgende hoogtelijnen per meter weer door begrenzing van de inkleuring tussen 36 en 40 mTAW (digitaal hoogtemodel, remotesensing.vlaanderen).

76: 1873: NGI Basemap met aanduiding waterbronnen (bron: Historical maps)

Grondwater

De afwisseling van watervoerende en ondoordringbare Tertiaire lagen zorgt in het zuidelijk gelegen ‘Zuid-Vlaams lemig heuveldistrict’ en het ‘Lemig Brabants cuestadistrict’ voor het voorkomen van talrijke bronniveaus. In het Midden-Vlaams glooiend zandleemdistrict is de aanwezigheid van bronnen eerder zeldzaam. Wel komen er enkele waterlopen voor, die gevoed worden door bronnen (deze bronnen zijn dan echter gelegen in de zuidelijk gelegen districten). Voorbeeld hiervan is de Leibeek ten zuidoosten van Meldert.

De valleigronden staan onder invloed van permanent grondwater, terwijl de ruggen een goede, natuurlijke drainage kennen. Plaatselijk echter ontstaat een tijdelijke stuwwatertafel.

Oppervlaktewater

Hydrologisch vormt de dorpsheuvel een infiltratiegebied met in de rand beekbronnen.

De Grotebeek ontspringt bij de parochiekerk. De Spechtmeersbeek, zijwaterloop van de Grotebeek, ontsprong bij het kasteel. De voormalige slotgracht en de latere parkvijver duiden op een ondiepe grondwatertafel. De smalle lenzen van natte zandleembodem zonder profiel (Lhp) ter hoogte van de Blikstraat laten uitschijnen dat de natuurlijke dalbodem van de Spechtmeersbeek zich zuidwaarts verder uitstrekte dan Het Huidig Hydrografisch atlas aangeeft. Historische kaarten, bevestigen de continuïteit van deze hydrografische structuren en de landschappelijke leesbaarheid van de heuvel.

- De Molenbeek, welke een groot deel der westgrens vormt en te Wichelen in de Schelde uitmondt.
- De Vondelbeek, ten oosten van Lede (Potter: 3)
- Kortbij haar bron werd op de loop van de Grotebeek een ringgracht rond een huis en twee vijvers aangelegd (Villaret). Na sloop van de huis werd de ringgracht vergroot tot een vijver en werd de meest stroomafwaarts gelegen vijver gedempt (Ferraris, Atlas der Buurtwegen). Beide vijver werd bebouwd (Vijverstraat 5 & 11, 9340 Lede) en de Grotebeek werd overwelfd.

77: Foto Markizaat Lede (bron: AH, 2025)

78: Foto Markizaat Lede (bron: AH, 2025)

79: Foto Markizaat Lede (bron: AH, 2025)

BODEMSERIE: In de Belgische bodemkunde wordt de bodemserie voorgesteld door een drieletterformule die de grondsoort (textuur van het bovenste deel van het bodemprofiel door een hoofdletter), de natuurlijke draineringsklasse (door een kleine letter in eerste positie na de hoofdletter), de horizontenopeenvolging (de gelaagdheid door een kleine letter in tweede positie na de hoofdletter).

BODEMTEXTUUR: De bodemtexturen worden ingedeeld op basis van afnemende korrelgrootte:

zand (Z..)

lemig zand (S..)

licht zandleem (P..)

zandleem (L..)

Stenig leem (G..)

leem (A..)

klei (E..)

zware klei (U..)

Veen (V..)

Kunstmatige grond (O)

VOCHTIGHEID: De vochtgradienten van de bodems worden uitgedrukt in toenemende vochtigheid:

(.a.) zeer droog

(.b.) droog

(.c.) matig droog

(.d.) matig nat

(.e.) nat

(.f.) zeer nat

(.g.) uiterst nat

(.h.) tijdelijk nat (stuwwater op relatief hoge ligging)

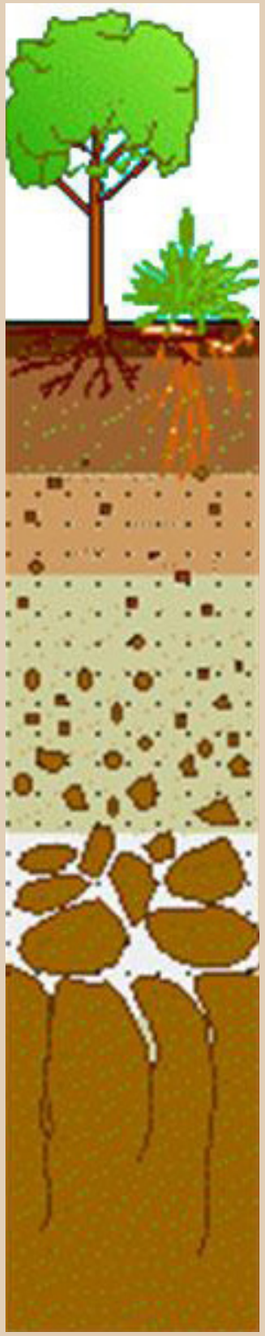
(.i.) tijdelijk zeer nat (stuwwater op relatief hoge ligging)

PROFIELONTWIKKELING: De bodemhorizonten worden beschreven aan de hand van hun profielen:

(..a) gronden met klei-aanrijkingshorizont (of textuur B horizont)

(..b) gronden met kleur B of B horizont (bruine bodems)

(..c) gronden met sterk gevlekte of met verbrokkelde klei-aanrijkingshorizont

O Horizont (humus)

A horizont (bovengrond)

E horizont (uitspoelingslaag)

B horizont (onderlaag, aanrijkingslaag)

C horizont (onverweerd moedermateriaal)

R horizont (onverweerd moedergesteente)

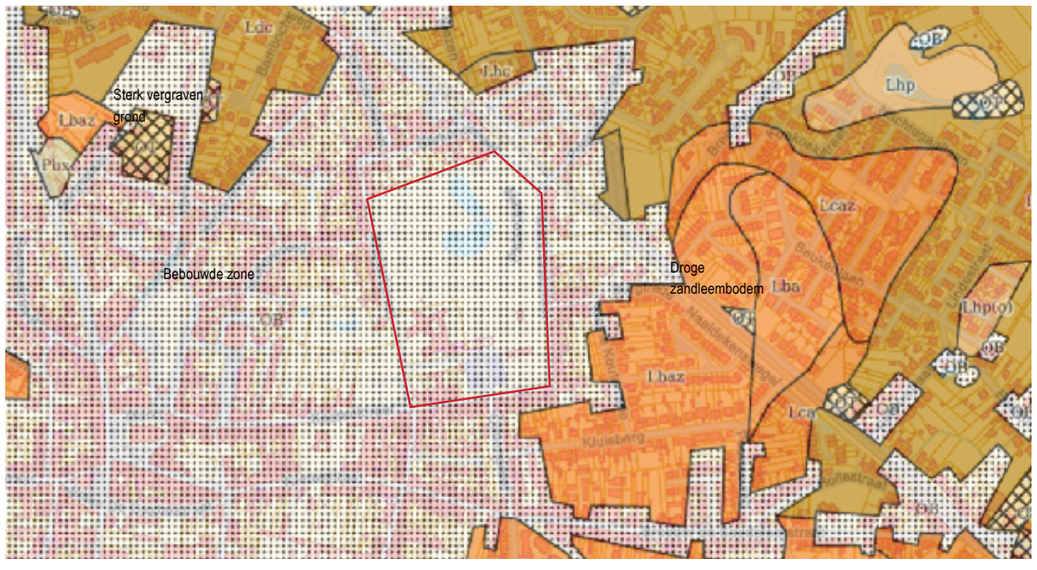
80: De bodemkaart geeft de site weer als bebouwde zone (GPV, digitale bodemkaart).

Bodem

De bodem van de gemeente wordt gedomineerd door een ruime kern van vruchtbare leem die omgeven wordt door een uitgestrekte zone van lichtere zandleem, welke de leemheuvels van Brussel afscheiden. Het domein en de onmiddellijke omgeving staan op de bodemkaart gekarteerd als bodemtype OB (bebouwde zones). Rondom de dorpskern komen overwegend bodems van het type Lba (droge zandleembodem) en Lca (vochtige zandleembodem) voor. De bodemopbouw op het terrein bestaat uit recente, donkerbruine teelaarde die een oudere, blekere bruingrijze 'ploeglaag' afdekt. Deze oude ploeglaag rust doorgaans onmiddellijk op de moederbodem die bestaat uit roestbruine zandleem met ijzerconcreties. Onder de moederbodem of het quartair zandlemig pakket, dat soms sterk uitgeloogd is en in dikte varieert (50-80cm), bevindt zich het tertiair substraat, ook de Formatie van Lede genoemd. Dit laatste is voornamelijk samengesteld uit sterk gelaagd grijsgeel fijn zand, soms afgewisseld met laagjes klei en keien, en banken kalkzandsteen.

Volgens Frans de Potter is "de bodem van Lede in vijf klassen verdeeld:
- de eerste dezer klasse bestaat uit eenen vetten klei- en zandgrond, tot den vruchtbaarsten der omstreek behoorende;
- de tweede uit dezelfde bestanddeelen, maar vochtiger;
- de derde uit kleigrond alleen, en uit dien hoofde minder morzelig dan de twee eerste,
- terwijl de vierde koud en ineengesloten, moeilijk te bewerken is,
- en de vijfde maar eene zeer geringe groeilaag vertoont, op een bed van potaarde rustende, welke alle indringing der regenwaters onmogelijk maakt.

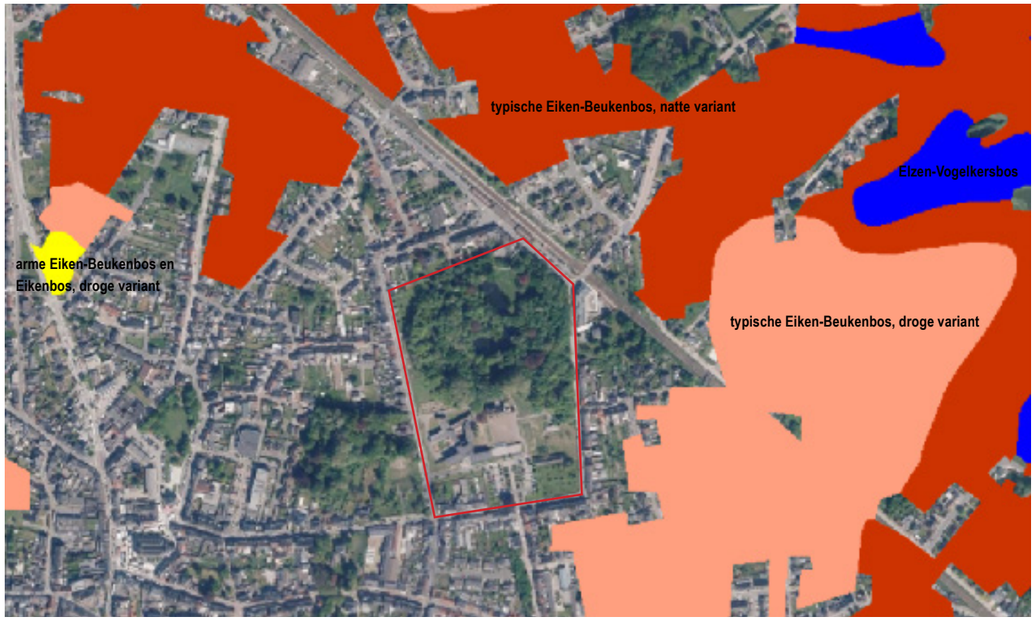
De slechtste landen treft men aan ten westen van het dorp, tusschen de wijk Gucht en Impe; de beste, op den Grooten Kouter, en den Geesthoek" (Potter: 2). een afspoelingspakket of colluvium

81: Identificatie en benaming van de verschillende horizonten in een standaard-bodemprofiel.

82: aanvullende inventariskaart van de bosbestanden op basis van de bosgplanten gemeenschappen van Vlaanderen met Natura 2000 labels (AH, 2025).

83: Aanvullende inventariskaart van de grazige en kruidachtige vegetatie met Natura 2000 labels (AH, 2025).

84: Bestaande toestand Markizaat Lede (Bron: AH, 2026).

85: Voorstel AH Markizaat Lede (Bron: AH, 2026).

Concept

86: Concept schets
Markizaat Lede
(Bron: AH, 2026).

Referentiebeelden

88: Referentiebeeld
Avenue de
Champagne,
Épernay, Frankrijk,
foto Champagne
Travel

87: Referentiebeeld
Avenue de
Champagne,
Épernay, Frankrijk,
foto Champagne
Travel

89: 155: Antwerpen wil verder straten verbouwen tot echte tuinstraten zoals deze Lange ridderstraat boordevol groen én een plek voor water. (Antwerpenmorgen.be, Jeroen Broeckx, 2017).

90: 154: De Lange Ridderstraat te Antwerpen kreeg een verharding van kleiklinkers en waterdoorlatende idro dal met grasvoegen. Met een handpomp kan regenwater opgepompt worden uit een ondergronds reservoir om plantvakken te bevloeien of om te spelen op warme dagen (Jeroen Broeckx, 2017).

92: 161: De Rue D773 te La Gacilly (Bretagne) is een geslaagd referentiebeeld waarbij nauwelijks publieke ruimte wordt ingenomen voor groenvoorziening. Toch zorgt een straatlange boord van nauwelijks 10cm Mexicaanse fijnstraal voor een charmante groenbeleving. De smalle groenboord verbindt visueel elke straatdeur met het bos op de achtergrond (Google Street View, 2023).

91: 164: Het smalle boordperk verbreed plaatselijk om langbloeiende Struiksalie (Salvia x jamensis ‘HotLips’), Wolfsmelk (Euphorbia characias ‘Wulfenii’) en Klimop (Hedera helix ssp)groeiruimte te geven (Google Maps, 2023).

93: 163: In dit referentiebeeld groeien uit het smalle boordperk klimplanten langs de gevels naar de balkonplanten van de Rue la Fayette (Google Street View, 2023).

94: Straatbeeld Burgos, Spanje met geometrische uitsparing in voetpad.